

Fondată: 1998
Anul XIX

ELANUL

Nr. 173
IULIE
2016

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Istoria teritoriului Movila lui Burcel, prin mărturii scrise

(urmare din nr. trecut)

Dan RAVARU

Tot la Dolhești mai întâlnim un exemplu de vânzare mascată. Ioniță, fratele său Ionașcu și sora sa Urâta, feciorii lui Gligori Dolhici, nepoții popei Toader Grebincu din Dolhești, din fundătura Crasnei, dăruiesc căpitanului Aldea partea lor de moșie din Dolhești¹⁰⁰.

La 24 iulie 1654 este redactat un document referitor la Brădicești. Este vorba de o judecată adusă înaintea domnitorului Gheorghe Ștefan, între popa Matei și Gaie din Chircești, împotriva lui Aleuș Ionașco, pentru o ocină din Brădicești. Aleuș susține că ocina disputată a fost cumpărată de mama sa de la rudele celor din Chircești. Puși să jure, aceștia nu au curaj, așa că Aleuș, pe baza mărturiilor aduse, rămâne stăpânul ocinii¹⁰¹.

- continuare în pagina 7 -

„N-am trăit decât pentru scândura bățătorită a scenei...” (Radu Beligan)

Eliza ARTENE

fel, că arderea lui este onestă și că „începe acolo, în dreptul inimii” (Adrian Pintea).

În plină eră „globalizare și cultură” (John Tomlinson) sau „dezumanizarea artei” (Ortega y Gasset), când, dacă ne ghidăm și după Diderot, actorul mai mult este mânat de luciditate și nu de rațiune sau simțire către personaj, mai putem vorbi încă... despre școala veche românească de teatru și cei care au ajuns pilonii săi importanți. Bachelard a subliniat rolul imaginației umane, ca o forță creatoare ce oferă posibilitatea construirii, un instrument estetic. Avem convingerea că actorul român este construit într-un anume

- continuare în pagina 20 -

Mareșalul Ion Antonescu și relațiile economice româno-germane aservire sau colaborare

(1940-1944)

- urmare din nr. trecut -

Florian BANU

Pozițiile germane în industria petrolieră a României s-au întărit permanent pe parcursul războiului însă, din cauza condițiilor specifice în care s-a realizat pătrunderea germană, este dificil de oferit date precise care să indice ponderea capitalurilor germane în această ramură. Pe baza unor date publicate în 1945 de „Monitorul Petrolului Român”, istoricul Gh. Buzatu consideră că aceasta se cifra la 1 759,9 milioane lei.¹

În mod indiscutabil, interesul principal al Germaniei pentru România era suscitarea petrolului, element indispensabil eforturilor de război. În același timp, trebuie subliniat că ofensiva capitalului german s-a manifestat și în alte domenii ale economiei românești cu aceeași vigoare. Un domeniu predilect l-a constituit industria metalurgică din România. Întreprinderi precum „Malaxa”, „Reșița”,

„Astra”, „Cugir”, „Șantierul Navale Galați”, „Metrom”, „Hunedoara” se numărau printre obiectivele prioritare ale germanilor. Inițial, Germania cerea „cedarea a cel puțin 50% din fondul însuși al fabricilor”.² Aceste pretenții au declanșat o luptă continuă între forțele conducătoare ale României și exponenții intereselor celui de-al III-lea Reich. Trebuie remarcat faptul că, în eforturile sale de a bara penetrarea germană în economia României, guvernul a beneficiat și de sprijinul unor cercuri economice ale opoziției și, în primul rând, de sprijinul Băncii Naționale a României.

² Vezi interogatoriul lui Mihai Antonescu în *Procesul Mareșalului Antonescu*, vol. I, București, 1998, p. 270; în 22 mai 1941 Mihai Antonescu informa Consiliul de Miniștri că germanii ceruseră în ianuarie 1941 participări de 60%, *Stenogramme...*, vol. III, București, 1999, p. 506

¹ Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, București, 1998, p. 346

- continuare în pagina 14 -

Obiceiuri de IULIE sau CUPTOR

Dan HORGAN

Luna iulie, a șaptea lună a anului, este cunoscută popular și sub numele de „Cuptor”, „Luna fierbințelilor” sau „Luna coacerilor” fiind considerată ca fiind cea mai călduroasă din an. Lună prin tradiție consacrată secerișului dar și o lună a tradițiilor și a obiceiurilor, temerea principală a oamenilor era aceea de a nu-și pierde recolta obținută cu atâta trudă de aceea în credința populară numeroase zile sunt de evitat lucrul din dorința de a nu deștepta mânia divinităților răspunzătoare de producerea grindinii sau a incendiilor devastatoare.

Cele patru săptămâni ale lui „Cuptor” poartă și ele fiecare câte-o denumire proprie. Prin urmare „Săptămâna secerișului” prima săptămână a lunii iulie este dedicată muncii agricole. Țăranii merg la câmp de la răsărit până la apus. Trebuie să treiere grânele și să se îngrijească de toate celelalte culturi. Săptămâna următoare „a Panteliilor” reprezintă zilele „aprigelor” surori ale Sfântului Ilie, zeițe ale soarelui ce pot trimite arșiță și pot provoca incendii de proporții. În a treia săptămână a lui „Cuptor” Săptămâna lui Sântilie”, responsabil de ploi însoțite de tunete și fulgere cinstit de către credincioși. Cea din urmă săptămână „Săptămâna Verii” îi este dedicată însăși verii.

În a doua și a treia zi după Sf. Petru se cinstește Sf. Ana-Foca, cunoscută în Moldova ca sărbătoarea Focului, și a Sfinților Cosma și Damian, sărbătoare denumită și Cosmandinul, pe data de 1 iulie. De Ana-Foca se spune că arde piatra în apă, metaforă ce face referire la jocul imaginii soarelui pe luciul apei.

Sfinții Cosma și Damian, doi frați după trup, născuți în Roma, din părinți ce i-au crescut în dreapta-credință au învățat meșteșugul doftoricesc, tămăduind definitiv toate bolile și toate neputințele, atât la oameni cât și la dobitoace, cu ajutor divin. Devenind tămăduitori cu renume, nu luau plată de la nimeni dintre cei vindecați pentru care s-au și numit doftori fără de arginți.

Circovii de vară, Goresniții sau Circovii Marinei serbați pe 15, 16, 17. În aceste trei zile sătenii nu strâng grămezi de grâu și fân pentru a preîntâmpina aprinderea lor de la trăsnet. Văzuți de credința populară ca ființe malefice, demonizate puternic și percepuți ca un mic sobor de sfinți, Circovii, fiecare cu propria personalitate, deși independent, pot fi considerați slugi ai sfintei Marina, mult mai răzbunători decât ea, ce instituie un regim sever unei perioade mai mari din calendarul popular ce torturează cu boli și durere pe cei care le cad în mâini.

Circovii Marinei sunt un exemplu semnificativ pentru caracterul compozit al sărbătorii, ce copiază modele mitologice diferite și sunt păzitorii și îngrijitorii de hrană ai fiarelor sălbatice și, laolaltă cu Filipii, mai mari peste fiarele sălbatice, ce cunosc mai multe perioade de activizare, în care prădătorul suprem este lupul.

Astfel că prin zone diferite ale țării se serbează chiar și trei

rânduri de Circovi: trei zile vara, trei toamna și trei iarna.

În prima zi se serbează sfinții Chiric și Iulita, sau Ciurica sau Cirică Șchiopul, în care își fac simțită prezența zeități feminine deosebit de puternice, care sancționează sever orice rătăcire de la sărbătoare fiind în credința populară o divinitate răzbunătoare, care „ciuruia” în bătaie pe cei ce lucrau în ziua ei. Pusă în legătură cu bătaia, se face frecvent trimitere la expresia a ciurui pe cineva în bătaie, Ciurica este de fapt patroana unei înfrățiri feminine extrem de puternice, care conferea inițiatelor forța necesară pentru a lupta cu armele bărbaților într-o societate masculină, ce a înlocuit vechea societate matriarhală. Aici nu era vorba numai de „a plăti polițele” bărbaților în această zi din an, în care femeile erau considerate a fi mai puternice decât bărbatul, ci se avea în vedere dobândirea, pe cale magică, a unui suport redutabil, a unui instrument de putere (avem în vedere testul demonic, care este obținut, acum în condiții extreme, iar la Ropotini, în cadru ritual, în urma „baterii”, a „călcării în picioare”, a „înjugării” diavolului, simbolizat de lutul călcat în picioare de către femeile participante la ritual). Ca și în alte cazuri, necunoașterea datei exacte a zilei în care era serbată divinitatea face posibilă explicația inferiorității fizice a femeii. O zi a femeilor, o zi în care au dreptul să-și chelfănească bărbații, în care ele au superioritate asupra bărbaților, în care sunt stăpâne pe bărbații lor, le pot porunci și, în caz de nesupunere, chiar îi „altoiesc”. Credința populară susține ideea că dacă femeia își „târnuiește” bărbatul în această zi, tot anul îl va domina. În această zi bărbații mai pleacă de-acasă, de teamă ca nu cumva nevasta să-l mângâie cu cociorva pe spinare din lucru de nimic. O femeie povestea că până a nu ține această sărbătoare, în toate zilele era „scărmanată” de către bărbat. Îndată ce a început a o ține, bărbatul nici „cârc” nu mai zice. În această zi bărbaților li se interzice a-și bată nevestele. De aici a mai ieșit vorba: „le-a venit și lor ziua bății”.

Credința populară spune că femeile ce vor lucra de Ciurica, tot anul vor fi „ciufulite” de bărbați. În această zi femeile ciuruie

boabe de porumb prin curte și să-i ia de păr și să-i bată pe bărbați, pentru a le merge bine tot anul și să fie apărate de scrânteli și vătămături de picioare. Se ține totodată și pentru sporul casei, nu lucrează absolut nimic să nu le circăie gura când vorbesc, nu se taie unghiile și nu se piaptână, nu scoate gunoiul din casă, nu se spală rufe, nu împrumută foc, căci e o zi cu primejdie rea de boală, de pagubă, protejează păsările contra bolilor și vitele contra lupilor.

Cea de-a doua zi, 16 iulie, a Circovilor de vară, Cercurile Mării sau Miezu verii. Cine se păzește de a lucra în Circovi, boalele nu-l strâng tare în cercuri. Nu în ultimul rând, prin metafora cercurilor cu care Circovii îi cuprind pe oameni, avem de-a face cu o sărbătoare în care obiectivul principal era ferirea

de boli de tot felul.

Astăzi este voie de a se scoate ceapa și usturoiul din straturi căci dacă vor mai fi lăsate vor încolți și se vor strica.

17 iulie Sfânta Mare Muceniță Marina fecioara de doisprezece ani, ce a auzit despre Iisus Hristos, Adevăratul Dumnezeu, cum s-a întrupat de la Duhul Sfânt în pântecul Prea Sfintei Fecioare și cum s-a născut dintr-înșă, păzindu-i fecioria nestrucată. Cum a făcut multe minuni și a pățimit de voie pentru mântuirea oamenilor, a murit, a înviat, s-a înălțat la cer și a gătit celor ce cred în El și-l iubesc viața fără de sfârșit, slava și împărăția cea veșnică. Sfânta mare muceniță Marina cea bună de înțelegere, auzind acestea, a crezut în Hristos. Ea dorea ca să-și verse sângele său pentru Hristos, și cu el să se boteze, ca cu o scăldătoare a botezului, precum a auzit că mulți din sfinții mucenici s-au botezat.

Sf. Marina (a treia și cea din urmă zi a Circovilor), sora mai mare a Sf. Ilie și rudă bună cu Sf. Foca, înspăimântă pe draci alungându-i din preajma oamenilor, acolo unde le este locul. Marina și Catarina au fost două fete foarte frumoase pe care diavolul ar fi încercat în zadar să le ispitească. El le-a închis într-o temniță, s-a prefăcut în șarpe ca să le sperie, iar din șarpe s-a făcut ied. Sf. Marina nu s-a speriat, ci a prins iedul de barbă și, cu un retevei, a început să-l bată, până a scăpat din mâinile ei. Marina a urmărit pe diavol, l-a prins pe când se ducea să toace la biserică, i-a luat ciocanele de toacă și l-a bătut cu ele până l-a lăsat aproape mort, umplându-l de sânge. Sf. Marina e zugrăvită după ușa de la biserică ținând pe dracul de corn, zugrăvit sub formă de capră, și chinându-l cu strășnicie.

În tradiția populară Marina este serbată cu strictețe, deoarece efectele încălcarea zilei sfintei provoacă boli de lungă durată, lovituri, căzături, ar provoca vedenii și halucinații, incendiază recoltele ori atrage lupii asupra turmelor.

Ca și în cazul Ciurcăii, reminiscențe ale tabuurilor specifice pot fi observate și în cazul acestei zile, în care de asemenea activau înfrățirile feminine, de multe ori sătenii nu știau în ce zi cade și țin trei zile, doar s-o nimeri una. Tradiția populară spune că numeroase femei au fost pedepsite ca nu au ținut această suită de sărbători. Marina o serbează femeile ce aprind o lumânare la biserică să le meargă bărbaților bine la orice lucru și să fie feriți de boli, iar fetele o serbează pentru dragoste și să aibă „lipici”.

În această zi femeile numite Marina (Maria) lipesc cârpe la pătule și afumă cu ele când se îmbolnăvesc.

Această sărbătoare este și un ritual de inițiere cum se poate vedea și din restrângerea sferei de interes, mai ales la femeile în vârstă ce trăiesc în zona rurală. În acest ritual, efectele inițierii capătă aceleași calități ai celui de însurățire. Bărbații, cât și femeile, fac legătură între ei, ca să fie frați de cruce până la moarte, și se numesc între ei frați, iar femeile surate. Cele două femei sau cei doi bărbați care voiesc a se uni cumpără fiecare câte ceva de-ale gurii (pâine, zahăr, vin) și se duc la un loc unde își dau unul altuia ce are și, în timpul acesta spun: „Să fim frate până la zi de moarte”, și de atunci își zic numai frate și soră. Astfel se obțineau remedii magice prin schimbul între membrele frăției a instrumentelor magice, cum ar fi pelinul, dar și asigurarea stării de sănătate a femeilor și fetelor. Unele din sătențe își dau una alteia câte o legătură de pelin și câte o găină, zicând că s-au prins surate. În această zi femeile ce au fost prinse surate dau de pomană mături de pelin cules atunci, cu un pui de găină, vin, ouă fierte, castraveți cruzi, mere dulci, turte, covrigi, colaci, câte o cană sau bîrdac cu vin, pânăză pentru cămăși, porumbi verzi din câmp, împreună cu lumânări pentru grija sufletelor celor răposați, căci atunci încep a se face porumbii buni de fiert sau fript pe cărbuni, numai la femei și copii; puii dau de pomană, mai ales cei ce au copii bolnavi de epilepsie (boală rea, boala copiilor) ca să

scape de ea, iar ceilalți ca să fie feriți de ea și de orice ceas rău cu săgetătură, de poceală, de amețeală și de diverse boli mai grele.

Puii se transmit în continuare, fără a spune de unde provin, de teamă de a nu transmite boala și totodată de a avea noroc la păsări. Nu se mătură cu mătura de pelin până la sărbătoarea Sf. Marina. Numai de la Marina se începe măturatul cu pelin. Pe unde se mătură cu ele, puricii mor din cauza amărăciunii lăsate de plante. Cred că găina răcăie și descurcă drumurile, și cu mătura se curăță căile către rai.

Marina e o sfântă cu hachițe: prea bună cu unii și foarte aspră cu alții. Unora le prinde bine și-i ajută chiar atunci când aceștia muncesc în ziua ei, altora le face rău.

Sf. Marina este serbată să nu fie mărițiți, adică pentru a nu căpăta o boală răutăcioasă de pântece sau diferite bube. Marinul este un fel de boț în pântec, care nu mai are leac sau de care se scapă foarte greu. Femeile adună mărar și, când cineva cade bolnav, îl pisează, îl amestecă cu vin roșu și, bându-l, boțul se sfărâmă, iar bolnavul se face bine. Marina se ține pentru sănătatea femeilor și a fetelor, pentru ușurarea nașterilor și pentru a nu naște monștri.

Marina se serbează crezându-se că ciorile ar strica pepenii și leguminoasele.

În calendarul popular cum este timpul la Sf. Marina, așa va fi toată toamna.

Se fac clăci de cosit ierburile și se culege pelin, din care se face apă bună folositoare fetelor mari pentru spălat și subțiat pielea obrazului. Se fac țesturi pentru copt pâinea și se așteaptă cântatul cicoarelor, mici insecte de câmp ce ar prevesti o toamnă lungă, îmbelșugată.

Sfântul Ilie este ziua de celebrare a astrului solar dătător de viață și lumină marcând miezul verii pastorale, sărbătoare cu data fixă, 20 iulie, în fiecare an, când ciobanii separă oile de berbeci, ca apoi să coboare în sate, pentru prima dată după urcarea oilor la stână la Sân-Georz. Totodată de Sf. Ilie se pornește și Târgul de fete de pe Muntele Găina.

Sânt-Ilie, ca și Sân-George și Sân-Medru, este o divinitate populară care a preluat numele și data celebrării de la un sfânt creștin – Sfântul Mare Prooroc Ilie. El este de departe patronul suprem al verii, al arșiței și frământărilor atmosferice. În Panteonul românesc el este o divinitate a Soarelui și a focului, identificată cu Helios din mitologia greacă și cu Gebeleizis din mitologia geto-dacă.

Neîncetat luptător cu forțele răului, el este și un adversar de temut al oamenilor, în săptămâna „Pârelor, dacă aceștia nu îi respectă ziua, prin incendiile și grindina pe care le poate trimite asupra recoltelor”.

Se povestește că în timpul nașterii Sfântului Ilie, Sovac, tatăl lui, preot al Legii vechi, locuitor al cetății Tesve, din Galaad a văzut câțiva bărbați îmbrăcați în alb, vorbind cu pruncul și învelindu-l pe el cu foc și hrânindu-l cu văpaie de foc. Văzând această vedenie tatăl său și înspăimântântat, s-a dus la Ierusalim și a povestit-o preoților. Unul din acei preoți, văzător cu duhul, i-a zis: „Omule, nu te teme de vedenia aceea pentru pruncul tău; dar să știi că pruncul acela va fi locaș al luminii, Darului lui Dumnezeu și cuvântul lui va fi ca focul de puternic și de lucrător. Râvna lui către Domnul și viața lui fiind bine plăcută lui Dumnezeu, va judeca poporul Israil cu sabie și cu foc”. Regele Ahab, la indemnul soției sale, introduce în regatul israelitean cultul zeului Baal. Văzând acestea, sfântul prooroc Ilie l-a mustrat prin vorbe și fapte, pedepsind pe protivnicul lui Dumnezeu și pe popoarele lui, și a zis: „Viu este Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israil, dinaintea căruia eu stau, că nu va fi în anii aceștia rouă și ploaie din cer pe pământ, decât numai prin cuvântul gurii mele!” Îndată cu cuvântul proorocului cerul s-a închis și s-a făcut secetă; după cuvântul lui nici o picătură de ploaie sau de rouă n-a căzut pe pământ.

Apoi, a urmat ani de pământ fără rod, lipsa de hrană și foamete în tot poporul, încât sufereau și oamenii, dar și dobitoacele. Ahab l-a amenințat pe Ilie cu moartea. Din această cauză, proorocul Ilie a fost nevoit să stea ascuns până au trecut anii de secetă. Ascunzătoarea sa a fost mai întâi aproape de pâraul Cherit. Acolo a fost hrănit de corbii care-i aduceau zilnic pâine. A stat și în casa unei văduve, din Sarepta Sidonului unde și acolo a fost hrănit minunat, căci bruma de făină și ulei ce avea avea văduvă, le-a ajuns tot timpul cât a fost găzduit Ilie la ea. Acestei femei, Ilie i-a înviat și copilul care-i murise.

La finalul anilor de secetă și pentru cunoașterea adevăratului Dumnezeu, Sfântul Ilie îi propune împăratului să ridice un jertfelnic pe Muntele Carmel și să se roage mai întâi prorocii lui Baal, apoi el lui Dumnezeu. Acesta a fost momentul în care Ilie a înlăturat cultul zeului Baal. El a reușit să coboare foc din cer peste jertfa sa, ceea ce cei 450 de preoți ai lui Baal nu au reușit să facă.

Ilie a prezis regelui Ahab și soției sale că vor muri de moarte înfricoșătoare, ceea ce s-a și întâmplat.

Când însă s-a apropiat timpul în care voia Domnul să ia pe Ilie la sine viu cu trupul, Ilie și Elisei mergeau către cetatea Betel. Când amândoi sfinții prooroci au mers la Iordan, Ilie a luat cojocul său și, învârtindu-l, a lovit apa cu dânsul și s-a despărțit în două, apoi au trecut amândoi ca pe uscat. Pe când mergeau ei și grăiau, deodată s-a arătat între amândoi un car de foc și Ilie a fost luat spre cer. Atunci a căzut de sus cojocul lui Ilie, lăsat de dânsul și, Elisei, luându-l, a ajuns pe țărmurile Iordanului despărțind cu el apa ca și Ilie, a trecut pe uscat și astfel s-a făcut moștenitorul darului care lucra în învățătorul lui.

În credința populară se crede că Sf. Ilie mai are trei frați; o soră mai mare, Marina, un frate mai mare Ilie Pălie și un

frate mai mic, Pantelimon sau Sfântul Ilie cel șchiop. Sf. Ilie Pălie e surugiul lui Sf. Ilie și mână o căruță cu doi sau patru cai ce scot foc pe nări și sunt potcoviți cu potcoave de argint și, atunci când îi gonește, bat din copite și scapără, și de aceea se văd fulgerele. Carul lui Sânt-Ilie e lucru sfânt, dumnezeiesc, ascuns de ochii lumii, și de aceea, când iese, acoperă cerul cu nori. Acest car, spre a nu aluneca în mersul său, are pe talpa roții cuie mari ce-i slujesc la înțepenire. Aceste cuie, găurind bolta cerească, lasă să curgă ploaia sau grindina după faptele oamenilor.

Sf. Ilie a primit de la Dumnezeu și șapte tunuri cu care orânduiește toate pentru oameni: de ploaie, de secetă, de foamete, de holeră, de boli, de moarte și de bătălie date spre păstrare fratelui mai mic, sfântului Ilie Pălie.

Dumnezeu i-a dat lui Sf. Ilie și un bici în mână, pentru a orândui norodul. În credința populară se vehiculează ideea că biciul lui Sf. Ilie ar avea două șfichiuri, unul de aur cu care împrăștie mână când oamenii fac bine iar celălalt din argint cu care pedepsește cu piatră oamenii ce fac rău. Se îngrijește totodată să nu pălească fulgerele poamele, mai cu seamă prunele, zarzărele, și astfel să cadă pe jos înainte de vreme.

Dumnezeu i-a dat Sf. Ilie și tunetul, să trăsnească după diavol. Și Ilie, când a început să tune și să trăsnească, credea că se prăpădește lumea. De aceea Dumnezeu, văzând că Ilie este prea puternic și pentru a-l mai domoli i-a luat mâna dreaptă și piciorul drept. Astfel, ciung și șchiop, este și acum; de aceea nu poate umbla singur de aceea pornește în goană după draci, numai în căruța sa.

Când dracii nemulțumiți se răscoală, urcă din iad și răscolesc norii, atunci Sf. Ilie înhamă caii la căruță, gonește prin cer și începe să trăsnească după ei. Ei când îl aud pe Sf. Ilie cu căruța, fug de se prăpădesc, și se ascund pe unde pot. Și când aleargă căruța prin cer, face mare hărmălaie, la noi pe pământ se aude atunci tunând. Când fulgeră, poporul zice că Sf. Ilie a mai trăsnit un drac. Când trăsnește, dă cu săgeata în formă de fulger, ce despică copacii și intră în pământ de nouă stâneni după dracii înspăimântați ce se ascund sub pământ în gaură de șarpe, în scorburile arborilor, pe sub streșina caselor, în turlele bisericilor și chiar în trupul unor animale, Sânt-Ilie trăsnește năprasnic pentru a nu-i scăpa nici unul dintre ei.

Ferestrele și ușile caselor nu se lasă deschise în vreme de furtună, că poate se ascunde vreo spurcăciune de drac în casă și se poate să trăsnească casa. Dracul se ascunde mai mult la carpen și de aceea e bine să nu se pună la casă lemn de carpen ori să se adăpostească sub carpen în vreme de furtună.

Reminiscente din tradiția populară spune că moartea lui Sânt-Ilie va aduce pe pământ urgia apocalipsului: dracul va reuși, în final, să-i taie capul, iar din sângele scurs s-ar aprinde pământul, care va arde nouă stâneni în adâncime. După purificarea prin foc a pământului, va apărea o nouă generație de oameni, mai mici decât cei de astăzi, asemănători cu blajinii, care ar fi trăit înaintea uriașilor. Aurul este ochiul dracului, pe care i l-a scos Sf. Ilie din pământ trăsind după draci. Strigoaicele de multe ori încearcă să oprească ploaia, spre a face rău oamenilor, dar Dumnezeu și cu Sf. Ilie dau atunci grindina, pe care strigoaicele n-o pot opri. În schimb după grindină, vine apoi ploaia curată. Pe cer sunt nori de ploaie curată și de grindină; norii de ploaie curată se spune că ar fi trași de Sf. Ilie cu doi boi, ca să dea apă printre piatră. Câteodată acești boi trag atât de greu, încât se aude icnetul și opinteliile lor până la noi pe pământ. Carul cu norii de grindină se spune că s-ar opinti dracii la el.

Tot poporul român a creat ideea că Sfântul Ilie este foarte bătrân și, ca orice bătrân, moțâie mai mereu. Știind că se apropie ziua lui și că trebuie să le amintească oamenilor de tunetul său înfricoșător, când se trezește îl întrebă pe Dumnezeu cât mai este. Dumnezeu, cunoscându-i planurile și

dorința de a-i pedepsi aspru pe oameni pentru nelegiuirile lor, îl sfătuiește să doarmă fără grijă că mai este timp până la ziua lui. Sfântul trimite spre pământ ceva ploii cu tunete, fulgere și trăsnete ca pe un semnal a ceea ce urmează să se întâmple de ziua lui și adoarme iar. Când se trezește, din nou îl întreabă pe Dumnezeu cât mai este până la ziua lui și află surprins și cu mare supărare că... a fost. Furios că i-a trecut ziua și diavolii și oamenii răi au scăpat din nou nepedepsiți de biciul lui de foc, Ilie se înfurie și trimite spre pământ fulgere, trăsnete și ploii care bagă frica în tot ce suflă. Atunci încep vestitele ploii de după Sf. Ilie. Înaintea acestei sărbători se încheie obiceiurile de invocare a ploilor.

În această zi femeile duc mai întâi mere și colivă din grâu nou la biserică, fructe unse cu miere, porumb fierț sau copt și dovleci din recolta nouă, faguri cu miere, farfurii cu mâncare și câni cu apă împodobite cu flori de vară legate cu ață roșie spre a fi sfințite și apoi date de pomană pentru sufletul răposaiților care acum trec pe la casele lor. Femeile cheamă copii străini de prin sat și adunându-i sub un măr nescuturat, îl scutură pentru întâia dată, ca să mănânce copiii mere, iar morții să se veselească. Se spune că dacă nu se duc poame la biserică pentru a fi sfințite în ziua de Sf. Ilie, copacii nu vor mai rodi anul viitor. Până în această zi nu se taie merele cu cuțitul și nu se aruncă în sus, pentru că e pericol de ploaie cu piatră dar numai până la Sf. Ilie.

În medicina populară de Sânt-Ilie, în revărsatul zorilor se culege busuioc dar și tot felul de plante de câmp bune de leac. Aceste plante se duc la biserică spre a fi sfințite fiind mai apoi utilizate în scaldă celor betegi și care nu mai au alt leac spre a fi vindecați. Busuiocul adunat cu acest prilej este pus la uscat sub streșini, în cămări sau poduri, pus printre haine și-n zestre, ca să le ferească de molii ori este adus la biserică pentru a fi binecuvântat și așezat la icoane, după care este ars. Cenușa busuiocului este păstrată în casă, pentru a lecuii copii de bucele rele apărute în gură.

În această zi se începe retezatul stupilor sau recoltarea mierii de albine. Cei ce au stupi cheamă vecinii și neamurile la ei pe care le cinstesc cu hidromel, băutură preparată în casă din rachiu și miere. Bărbatul, care trebuie să se păstreze curat spiritual, se trezește mai de dimineață, se primenește și, luându-și uneltele necesare și vasele pentru pus faguri, merge în grădină la stupină și începe retezatul stupilor sau recoltarea mierii. Fagurii cei mai frumoși și mai plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate și se dau celor chemați, ca să mănânce. De nu se vor recolta fagurii de miere în ziua de Sf. Ilie, se spune că ploile ce vor urma vor distruge stupii sau vor îneca albinele. În această zi nu este bine însă a chema pe cei ce știu a face vrăji și farmece, căci aceștia vor căuta să fure măcar un pic de miere, cu care mai târziu vor vrăji sau fermeca, și atunci stupii se vor prăpădi toți, căci Dumnezeu nu va răbda să se întrebuițeze miere la astfel de blestemății. Și vrăjitorii știu că tocmai miera furată la aceste zile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Stuparii ce nu respectă sărbătoarea Sf. Ilie nu vor mai avea spor la albine, matca nouă dimpreună cu albinele, roind, zboară în pădure sau se rătăcesc.

Pe Sânt-Ilie îl cinstesc în mod deosebit și jocarii, pentru a le merge bine în meserie.

În ziua de Sf. Ilie nimănu-i îngăduit să lucreze, căci e ca în ziua de Paști, din pricina pietrei și a focului iscat de trăsnet, de secetă, de nebunie și de boli arzătoare. Se spune că cei ce nu țin sărbătoarea sfântului îi schilodește ca pe el de mână, ochi sau picior iar cine se îmbolnăvește nu mai are leac.

De Sf. Ilie, dacă e timp frumos, va fi frumos pentru restul verii iar dacă tună în ziua de Sf. Ilie, alunele și nucile vor fi seci, vara ploioasă iar viermii for strica pomii fructiferi.

Foca sau Opârliă, două nume diferite, aceeași sărbătoare

care la câmp este numită Foca, iar la munte Opârliă, de fapt un supranume al sfintei mironosițe Maria Magdalena.

Sfântul Foca era un creștin ce trăia în apropiere de portul turcesc Sinope, în timpul împăratului Traian. Era cunoscut ca un priceput grădinar, care dăruia mereu săracilor roadele pământului său. Fiind creștin, a fost prins și dus la judecată înaintea prefectului cetății, African. Când a început African a huli pe Hristos și a face rău sfântului, s-a produs un cutremur; căzând, acesta împreună cu slujitorii lui, au rămas pe jos, fără suflare. Dar l-a înviat sfântul, căci l-a rugat femeia acestuia. După aceea l-au dus la împăratul Traian și, mărturisind pe Hristos, Sf. Foca a fost chinuit cu cruzime, fiind în cele din urmă aruncat într-o baie fierbinte, unde, rugându-se, el și-a dat sufletul lui Dumnezeu.

Calendarul sărbătorilor tradiționale ale sezonului estival recunoscute și însemnate ca date importante în calendarul creștin-ortodox este pe cale de a se încheia. Luna iulie este surprinzător de bogată în manifestarea unor credințe populare, iar cei care o țin, chiar dacă nu frecventează des biserica, neștiind, astfel, ce-i de fapt cu acest sfânt, cunosc foarte bine semnificația sărbătorii, serbată cu mare frică de săteni pe 23 iulie, ceea ce trebuie făcut dar și ce trebuie evitat în această zi. De astfel pentru generațiile vechi, dar și pentru tineri, mai ales pentru cei care trăiesc în mediul rural, sărbătoarea Aducerea Moaștelor Sf. Sfințit Mc. Foca în anul 403, de la Sinope la Constantinopol, face parte din categoria zilelor de peste an care se bucură de o mare atenție și cinstire din partea credincioșilor. Ziua de Foca se ține spre a fi scutit pe anul întreg de vreo daună de foc, de trăsnet, boli năprasnice sau să nu roadă șoarecii lucrurile de prin gospodărie.

Eu, personal, sunt născut și crescut la oraș, însă părinții și bunicii mei provin din mediul rural și, astfel, am avut mereu ocazia să văd în casă obiceiuri și credințe pe care să le duc mai departe, împărțându-le cititorilor spre a nu fi date uitării. În luna lui cuptor se respectau toate sărbătorile: ba de fulgere, ba de tunete, ba să nu ne atace sălbăticiunile, temându-ne de ele. În ziua în care era sărbătorit Sfântul Foca, mama nu muncea și nici nu gătea nimic la foc. Practic, sfântul, trecut în calendarul creștin-ortodox astăzi, conform percepției populare, face parte din triada "Ilie, Pălie și Foca", altfel chiar de temut pentru tineri și bătrâni, deopotrivă. Dacă despre Foca se zice că este cel care răspunde de incendiile și arșița care pârjolesc câmpurile cu grâne, Ilie Pălie se spune că ar fi fratele, și vizitiul Sfântului Ilie, sărbătoarea ținându-se în popor tot de frica focului, dar și a bolilor, cu puțin înaintea sărbătorii de astăzi. În unele tradiții Ilie Pălie produce foc în care suflă Foca și-l împărțește.

Despre acești doi sfinți Ilie Pălie și Foca calendarul ortodox nu scrie, dar oamenii continuă să-i sărbătorească.

Se zice, că Ilie Pălie și Foca sunt personajele mitologice, creaturi răzbuțătoare, ce ard case, stoguri de paie, recolte, acareturi și chiar pe cei ce îndrăznesc să lucreze de ziua lor. Aceste două divinități mitice erau în legătură cu zeul focului și al soarelui. Numele Pălie derivă din verbul „a păli”, „a pârjoli”. Se spune că un om a făcut o claie de fân în această zi. Nevasta lui l-a certat, spunându-i că-i rău de trăsnet, dar omul n-a ascultat-o. Seara, venind o ploaie cu trăsnete și fulgere, a trăsnetit claia, iar un vânt năprasnic, o ploaie cu grindină și trăsnete l-a omorât.

În această zi se culege sovârful, pe care gospodinele îl folosesc la vopsitul lânii și a firelor de cânepă. Există credința, că dacă sovârful se va culege în această zi, vopseaua făcută din el va avea culoarea roșie ca focul.

Vara, al cărei calendar privitor la astfel de sărbători mai consemnează pe 27 iulie ziua Sfântului Ilie cel mic, numit și „Sf. Pantelimon”, sau “Pintilie Călătorul” este fratele mai mic al Sfântului Ilie și că el mijlocește pe lângă marele prooroc pentru ca acesta să nu trimită stihile naturii asupra recoltelor și pentru

a fi mai îndurător cu credincioșii care cad în păcatele lumești.

Ca mai toate sărbătorile acestei luni, această zi se ține pentru boli, incendii, grindină și furtuni, ziua aceasta fiind socotită drept sfârșitul verii, dată de la care deja încep pregătirile pentru întâmpinarea toamnei.

Acum se încheie perioada lungă de interdicții având ca scop ferirea recoltei de incendii și grindină. Asemeni altor divinități ce încheie un ciclu de șapte zile (Filipul cel Șchiop, Sânt-Nicoară), Sf. Pantelimon, ortodoxii, greco-catolicii și

romano-catolicii îl prăznuiesc în fiecare an, în ziua de 27 iulie.

Sf. Mare Mucenic Pantelimon s-a născut în anul 284 d. Hr. în timpul împăratului Maximian (286-305), dintr-o familie bogată a Imperiului Roman, în localitatea Ismit din Turcia de azi, (Nicomedia în Turcia antică) pe vremea împărăției păgânului împărat Maximian, cumplitul muncitor al creștinilor. Învățătură creștină a primit de la mama sa, Evula, iar renumitul preot Ermolae l-a inițiat în tainele credinței. În tot acest timp, tatăl său, senatorul păgân Eustorgios, se închina la idoli.

Pentru desăvârșirea educației, Pantelimon, care se traduce întru totul milostiv, a fost încredințat de familie unui medic de renume din acea vreme, Eufrosin. Tot părintele Ermolae l-a botezat cu numele de Pantoleon, care se tâlcuiește „Cu totul leu”, ca cel ce era să fie un bărbat asemenea cu un leu.

În scurt timp, vestea minunilor săvârșite de tânărul medic Pantelimon, care tămăduia fără a cere bani bolnavilor vindecați și miluind pe cei săraci, s-a răspândit în tot imperiul. În scurt timp, cunoștințele sale medicale l-au impresionat pe împăratul Maximilian, încât acesta a vrut să-l aducă la palat, ca medic personal cerându-i întâi să renunțe la creștinism. Pentru că a refuzat să se închine la idoli, așa cum i-a cerut împăratul, Pantelimon a fost torturat și apoi ucis prin decapitare.

Acum la sfârșit de iulie, din această zi încep a cădea

frunze de pe copaci și florile a se păli. Cea mai frecventă credință marchează în această zi hotarul verii: acum se călătorește vara dând totodată de veste cocorilor să plece vestind apropierea toamnei. Din acest moment se declanșează o serie de sărbători ce au ca scop pregătirea pentru toamna ce se apropie. De acum iese cerbul din apă iar apa se răcește.

Tot acum frunzele teiului se întorc pe dos, se schimbă crângurile, cele de vară cu cele de iarnă și se desparte vara de toamnă. De aici și expresia: „De-amu te duci tu vară, vin eu iarnă!”. „Se duce vara ca o pâine, vine iarna ca un câine”. Se spune în tradiția populară că se întoarce soarele înapoi pe cer.

În tradiția populară se mai spune că Pintilie Călătorul, ca martor al călătoriei verii, o roagă să revină și la anul tot așa mănoasă ca și în anul pe care tocmai îl părăsește.

În dimineața acestei zile mărul de aur din Rai se scutură iar copiii ai căror părinți au mâncat mere până la Sf. Ilie nu sunt lăsați să culeagă și ei.

De Sf. Pantelimon se dau de pomană preparate din porumb și dovlecei pentru a fi mai viguroși în timpul iernii. Totodată se împart multe fructe, colaci și lumânări pentru sufletele celor decedați.

Îl prăznuiesc din cauză că acea zi e rea de trăsnet, mai ales în timpul muncii. Dacă nu lucrează în această zi nu va cădea grindina. Sărbătoarea se ține în special de cococari. În această zi recoltele trebuie isprăvite de secerat. Celor care au lucrat în această zi le-a paralizat câte o parte a corpului. Orbii și șchiopii trebuie să-l cinstească în această zi, pentru a le ușura suferința. Apără vitele și oamenii de multe boli. Se mai ține de friguri, de ciurmă, arsuri, de lovituri și să nu aibă parte de ceasuri negre și pagube în viața de familie și pentru a călători cu bine și cu succes.

Bibliografie:

- Adrian Fochi - Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Editura Minerva, București, 1976.
- Arthur Gorovei. - „Credinți și superstiții ale poporului român” Editura, Grai și Suflet - Cultură Națională, București, 1995.
- Antoaneta Olteanu - „Calendarele poporului român”, Editura Paideia 2001.
- Elena Niculița Voronca - „Datinile și credințele poporului român”, Editura Polirom Iași 1998.
- Gh. F. Ciușanu - „Superstițiile poporului român” Editura Saeculum București 2005.
- Ion Ghinoiu - „Obiceiuri populare de peste an” Editura Fundației Culturale Române, 1997.
- Ion Ghinoiu - „Panteonul românesc”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 2001.
- Ion Ghinoiu - „Sărbători și obiceiuri românești”, Editura Elion, București, 2002.
- Ion Taloș - „Gândirea magico-religioasă la români”, Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Irina Nicolau - Ghidul Sărbătorilor Românești Editura Humanitas 1998.
- Mihai Pop - Obiceiuri populare românești, Editura Univers, 1999.
- Mircea Eliade - Sacrul și profanul, Editura Humanitas, București, 2002.
- Narcisa Știucă - Sărbătoarea noastră cea de toate zilele, Editura Cartea de Buzunar, 2006.
- Simion Florea Marian - „Sărbătorile la români” Editura „Grai și Suflet - Cultură Națională”, 2001.
- Tudor Pamfile, „Sărbătorile la români”, Editura Saeculum I.O., București 1997.
- Valer Butură, Enciclopedie de etnobotanică românească, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Viețile Sfinților, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor 1998.

Istoria teritoriului Movila lui Burcel, prin mărturii scrise

- urmare din pagina 1 -

Lucrurile nu se opresc însă aici. Pe 4 august 1659 Grigore vodă Ghica dă poruncă să fie cercetată o plângere a lui Aleuș, în care acesta susține că la ocina din Brădicești în continuare îi sunt cosite fănețele și „i se ia din pâine”, vrea să i se aleagă din nou cumpărăturile de pământ și să i se plătească stricăciunile¹⁰². Tot aici, la 14 iunie 1668, întănim o tranzacție care este interesantă prin aspectele sale legate de viața comercială, cităm în întregime rezumatul actului. „Tănase hotnogul (comandant peste 100 de ostași) din Bobiceni, ținutul Fălciu, cu femeia sa Alexandra, vând lui Ionașco Aleuș patru părți de moșie din Brădicești, din câmp, pădure, fânaș și vad de moară, cu un poloboc de miere de Camenița, un bou de negoț și 12 lei, pentru a plăti datoriile socrului său, Bosoic, căpitanul de la care avea acele părți”¹⁰³.

În localitatea Miclești se redactează acte de vânzare-cumpărare, iar la 11 iulie 1670 Irimeasa din Miclești stăpâna o jumătate din satul Brăhăești (Brăhășoia, comuna Ștefan cel Mare). Pe 24 iunie 1679 satul Cântălărești apare din nou în documente. Duca voievod întărește lui Enache, fost vornic, satul Cântărești pe Bârlad, după zapisul de cumpărătură de la Irimia Hulpe și două urice de la Ștefan vodă cel Bătrân. Între hotare, Bârzești, Zăpodeni, drumul Hădărăștilor¹⁰⁴.

Unele aspecte sociale sunt relevate într-un document din 27 mai 1669. „Duca voievod poruncește unui aprod domnesc să strângă toți vecinii (iobagii, șerbii) fugiți din satul Măreșiani (Mărășeni, comuna Ștefan cel Mare), ținutul Vaslui, de la Ghica voievod încoace și să-i aducă înapoi cu bucatele și cu tot ce vor avea”. Satul era stăpânit de mănăstirea Sf. Sava din Iași¹⁰⁵.

La 24 ianuarie 1673, Ștefan Petru voievod repetă porunca lui Duca vodă în legătură cu vecinii fugiți de la Măreșenii mănăstirii Sf. Sava, inclusiv termenul „de la domnia lui Ghica vodă”. Mai precizează însă „ori unde îi va găsi, în sat boieresc sau călugăresc, în târg sau la slobozie sau să fie și la Bude (exploatări de lemn și arderea lui pentru a se obține potasă, substanță folosită pentru albirea pânzei), să aibă a-i lua de grumazi, cu toate bucatele lor ce vor fi având și să-i ducă înapoi de unde vor fi fugit”¹⁰⁶.

În același sens se iau și alte măsuri, mai târziu, în decembrie, tot 1673. Vasile Ceaurul, mare logofăt, îl împuternicește pe Samoil, egumenul mănăstirii Sf. Sava, să-l ia de grumazi cu tot ce va avea pe Vasile care se află la Zăpodeni și să-l ducă la Mărășeni, deoarece a fost aici vecin el mănăstirei¹⁰⁷.

Satul Chircești – Miclești apare frecvent în documente. La 21 mai 1677, Nițu cu rudele sale vând feciorilor lui Gligorie partea lor de moșie din Chircești, din vatra satului, cu loc de casă, pământuri în țarină, loc de fânaș, de prisacă, pomet și heleșteu¹⁰⁸.

La 9 februarie 1678, o situație mai ciudată. Cehan, pe care l-am cunoscut ca un frecvent acaparator de pământ, de data aceasta, împreună cu soția, ginerele și fiica, vând partea lor din Chircești. Nu întâmplător, cumpărător este tot Gligorie paharnicul, de data asta el fiind cel care adună pământ¹⁰⁹.

La Dolhești, după peste 100 de ani se menține denumirea de Greblă pentru o parte din pământuri, cum vedem într-un act din 1690: „Mihalache, feciorul lui Ionașco vornicul, ia 10 ughi de la Pavel din Olănești (comuna Zăpodeni), Tiron din Miclești și Răzvan, care și-a întors partea lui Hălmăciu, pusă zălog pentru o moarte de om, la tatăl său, din satul Dolhești (zece pământuri din Greblă)”¹¹⁰.

Problema proprietății se pune în continuare la Chircești. Pe 22 mai 1698 Antioh vodă Cantemir întărește Mariei, din neamul lui Toader Ploscă, jumătate din a treia parte din satul Chircești, pentru care a arătat un uric de la Ștefan voievod, feciorul bătrânului Ștefan voievod, din 1540 mai 11, pentru cumpărarea acestei moșii de către Ileana, de la fratele ei Toader Ploscă cu

220 zloți tăărăști, precum și un zapis de răscumpărare a părții vândute de Ștefan lui Vasile Blende pentru patru vaci cu viței¹¹¹.

Tot la Chircești, pe 20 iulie 1698, are loc o nouă vânzare de pământ, de data aceasta între mari boieri. Gligoraș Jora comis, fiul răposatului Constantin Jora, fost mare clucer, vinde lui Ilie Ebache, mare stolnic, jumătate din satul Chircești, ținutul Vaslui, cu 300 lei, bani gata¹¹².

Pentru secolul al XVIII-lea cel mai important document, întrunind referințe în toate domeniile, rămâne recensământul rusesc, în două variante 1772-1773 și 1774. În timpul războiului ruso-turc, încheiat cu pacea de la Kuciuk-Kainargi, rușii sperau să anexeze țările române, în primul rând Moldova. Sub imperiul acestei speranțe au efectuat un recensământ, cel dintâi cuprinzând toate localitățile. Dacă în unele județe – cum a fost Vasluiul – cei însărcinați au lucrat cu multă seriozitate înregistrând și numele locuitorilor, în altele s-au făcut notații numai la modul general. Ne vom opri asupra variantei din 1774, care oferă cele mai multe relații desore Vaslui, inclusiv despre localitățile pe care le avem în vedere.

TANACU – 11 ruptași (scutiți parțial de bir), 1 birnic (impozit total), 2 diaconi (scutiți).

BENEȘTI – 1 ruptaș, 2 diaconi, 6 călărași

BOUȘORI – 1 mazil (boier fără slujbă), 1 preot, 2 diaconi, 5 călărași.

SOLEȘTI – 17 birnici, 2 babe scutite, 1 mazil.

ȘTIOBORĂNI – 1 mazil, 4 ruptași.

GUGEȘTI – 4 birnici (cioban, blănar, herghelegiu), 1 preot, 1 diacon, 5 țișani (1 fierar, 1 vizitiu) al stolnicei Miclescu.

BOȚEȘTI – 4 birnici (1 vâcar), 2 mazili, 1 ruptaș, 1 preot, 2 diaconi.

CHIRCEȘTI și MICLEȘTI ai lui Sandu Miclescu – 26 birnici (1 cojocar, 1 cioban, 1 olar), 1 preot, 1 diacon, 6 țișani (1 apar, 2 vizitii, 1 scripcar, 1 ciubotar).

FEREȘTII – 26 birnici (2 herghelegii, 2 plugari, 2 vâcari, 2 ciobani, 1 scutar), 1 preot, 1 diacon, 14 țișani (1 jude, 1 pânzar).

OLĂNEȘTII – 1 preot, 2 birnici, 3 țișani.

PORTARI – 4 birnici, 1 babă, 1 mazil.

CIOFENI – 2 birnici.

UNCEȘTI – 61 de poștași.

ZĂPODENI – 38 birnici (1 ciubotar, 1 cioban, 1 pâslar), 3 babe, 1 ruptaș, 1 copil de casă, 2 preoți, 2 diaconi.

BĂLTENI – 27 birnici (1 secrier, 3 pescari, 1 vâcar, 1 plugar), 2 preoți, 1 călăraș, 10 țișani.

CHETREȘTI – 3 mazili, 3 ruptași, 1 diacon, 2 birnici.

BĂLEȘTI – 5 birnici, 6 aprozi, 1 seimen (ostaș) hătmănesc, 1 ruptaș, 1 călăraș.

FĂSTĂCI – 7 birnici (1 ungurean, 1 butnar, 1 vâcar), 1 preot, 1 diacon, 20 țișani (1 jude).

COZMEȘTI – 2 ruptași, 2 preoți, 3 diaconi, 7 călărași.

OȘEȘTI – 3 birnici, 1 ruptaș, 3 aprozi, 1 seimen hătmănesc, 9 călărași.

BUHĂEȘTI – 4 birnici, 1 mazil, 1 călăraș.

BĂRZEȘTI – 9 birnici, 1 holtei, 2 slugi, 1 mazil, 4 ruptași, 1 copil de casă, 1 călăraș, 1 țișan.

TACMĂNEȘTI – 1 birnic, 1 aprof.

TODIREȘTI – 14 birnici (1 pușcaș, 1 cioban), 2 mazili¹¹³

Acest tablou general al secolului al XVIII-lea se pretează la mai multe interpretări. Uimește mai întâi numărul mic de birnici, completat foarte puțin de cel al rușilor, care plăteau foarte puțin. Apoi, un număr mare de preoți și diaconi, care erau total scutiți de bir, la fel slujitorii, mazilii, văduvele. Și totuși, Moldova plătea tributul și mai rămăneau bani, grecii veneau și se îmbogățeau

aici. Să vedem mai departe starea socială după catagrafiile moldovenesti din 1820 și din 1831.

CCXXVIII. 1820 Mai. Catagrafia târgului Vaslui și a ținutului.

MUNTENII DE SUS (stol. V. Miclescul) cu 141 liuzi din cari 106 birnici cu 12 bresle, 3 pădurari streini 10 ertați fiind neputincioși, 8 slugi fără bir, 2 preuți, 2 dascali, 10 liuzi birnici prinși la moara Grecilor.

TÂNĂCU (răzeși) cu 106 liuzi, din cari 9 slugi a boerilor V. Miclescu (1), vornic lord. Roset (1) caminar lenăchiță Dan (1) ban Gr. Hrisoverghi (1), ban I. Miclescu (1), pit. Istrati (1), sardar Toma Buzdugan (2) post. Iamandi Filotie (1), 11 calarași isprăvnițești, 1 birnic prins la Muntenii de Sus, 23 mazili, 21 ruptași, 1 ruptă a visteriei, 12 bresle, 4 bejănari dați în bir, 12 feciori de mazili rupte și trepte, 3 preuți, 7 diaconi și dascali, 2 liude fără bir.

SOLEȘTII (vornic lordachi Roset) cu 54 liuzi din cari 26 birnici, 7 bezmănari plugari a lui lord. Roset, 10 slugi a vornicului, 7 mazili ruptași, 2 preuți, 2 dascali.

BOUȘORII (răzeși) cu 79 liuzi din cari 4 birnici, 3 bejenari fără bir în Valea Săliștii, 3 bejănari fără bir la stolnic. Gh. Banariul, 1 birnic prins ot Vaslui, 10 slugi boerești (din cari vornic lordachi Roset (3), stol. Maria Costandacheoae (2) spatar Alex. Hrisoverghi (2), stol. Ileana Miclescu (2) și 1 pah. C. Istrati), 4 burlaci nevolnici, 12 copii din casă, 7 lipcani, 1 aprod, 6 trepte, 2 mazili, 8 ruptași, 2 feciori de postelnic, 2 preuți, 3 diaconi, 1 dascal, 3 feciori de ruptași.

SCHEIA OT SOLEȘTI (vornic lordachi Roset), cu 50 liuzi, din cari 42 birnici și 8 slugi a vornicului.

ȘTIOBORĂNII (a schitului Stioborăni) cu 87 liuzi din cari 50 birnici, 13 bejenari fără bir fiind a isprăvniciei, 5 bejenari fără bir, fiind poslușici a schitului, 2 copii din casă, 3 slugi boierești (vornic lordachi Roset (1), ban I. Miclescu (1) și 1 vornic N. Dimachi), 1 postelnicel, 3 mazili, 3 ruptași, 1 ruptaș a visteriei, preuți, 2 dascali, 1 fecior de mazili slugă med. Radu Buzdugan, 1 sudet k k (supus austriac).

POPEȘTII (caminar I. Miclescul) cu 63 liuzi, din cari 27 birnici 1 liude strien fără bir, 8 bejenari fără bir a diacului C. Agarici, 22 slugi (cam. I. Miclescu 16, pah. C. Istrati, 4 stol. Maria Costandachioae 2), 1 postelnicel, 1 ruptă a visteriei, 2 preuți, 1 dascal.

MICLEȘTII (ban I. Miclescul) cu 138 liuzi, din cari 47 resle a casei pah. Maria Miclescu, 22 slugi (ban I. Miclescu 17 casa păhărnicesei 5), 65 lemarni a Curții gospod, 3 preuți, 1 dascal.

CHIRCEȘTII (spatar A. Hrisoverghi) cu 76 liuzi, din cari 55 birnici, 17 slugi a spătarului, 1 lemarn al curții gospod, 2 preuți, 1 dascal.

PORCIȘĂNI (răzeși) cu 55 liuzi, din cari 16 slugi boierești (ban I. Miclescu 1, casa pah. Maria Miclescu 1, vorniceasa Ileana Hrisoverghi 1, stol. Elena Miclescu 3, stol. D. Codreanu 10) 7 liude fără bir, 10 trepte, 9 mazili, 1 ruptaș, 3 rupte a visteriei, 2 preuți 3 ipodiaconi, 1 dascal, 3 copii din casă, 3 feciori de mazili, 3 argați a stol. Ion Codreanu.

VALEA RĂ (ban I. Rosăt) cu 150 liuzi, din cari 128 birnici, 11 bejenari dați în bir cu satul, 2 slugi a ban. I. Roset, 1 treaptă, 3 preuți, 2 dascali, 1 fecior de preut neașazat, 2 jidovi.

FEREȘTII (ban I. Roset) cu 166 liude, din cari 84 birnici 11 bejenari în bir cu satul, 15 slugi boierești (4 spat. P. Rosăt, 3 log. L. Balș, 8 ban I. Roset), 20 bejenari fără bir a D. Măcărescu ispravnic de copii; 10 bejenari fără bir, pădurari și plugari cu hac, 16 copii din casă, 1 portărel, 1 calaraș isprăvnicesc, 1 postelnicel, 1 mazil, 1 preut, 2 dascali, 1 fecior de preut, 1 jidov.

MOARA DOMNEASCĂ (ban I. Roset) cu 76 liude, din cari 54 birnici, 14 slugi boierești (12 căm. Ilie Cogălniceanu, 2 ban. I. Roset), 3 mumgii, 2 seimeni hătmănești, 1 preut.

UNCEȘTII, cu cătunele Ciofeni, Butucărie și Măcrești cu 217 liude, din cari 5 birnici, 33 bejenari cu hrison ai serdar Coste, 9 bejenari ai caminar lordachi Giurge, 2 argați a lui Petre

Grecu; 4 ai pah. C. Terlacoglu, 7 bejenari fără bir la Butucărie, 18 slugi boerești (lord. Giurge caminar 5, spat. P. Cazimir 6, ban Mihalachi 1, vornic A. Ghica 3, cupar. Shica 1, stol. C. Cațichi 1, spat. V. Miclescul 1), 10 surugii și căruceri la poșta de Uncești, 3 liude fără bir, 10 birnici prinși la Cântălăreștii, 45 copii din casă, 9 portărei, 2 seimeni ai curții gospod, 2 seimeni agiești, 1 dărăban agesc, 1 seiman hătmănesc, 1 fustaș de vatră, 21 ccaiarăși isprăvnițești, 1 suiulgiu, 2 liude ertați din călarași, 4 preuți, 4 dascali, 1 ipodiacon, 5 trepte, 2 mazili, 1 ruptaș, 1 ertat din portărei, 2 feciori de preuți, 2 rufet și osăbit condeiu, 2 jidovi.

ZĂPODENI (răzeși) cu 156 liude, din cari 20 slugi boerești (sluger C. Leondari 4, serdar Coste 5, spatar P. Cazimir 7, stol. Marie Ticău 1, vornic Zoița Balș 1, pah. C. Terlacoglu 2), 7 liude fără bir, 1 sudet k k, 3 liude oameni străini, 71 seimeni, ai curții gospod, 7 seimeni agești, 11 copii din casă, 2 darabani agești, 3 preuți, 1 dascal, 18 surugii ce se află la poșta Teleajna, 3 diaconi, 2 trepte, 3 ruptași, 4 liude care se cuvin a se așeza la ruptași.

MĂRĂȘENI (Sf. Sava din Iași) cu 55 liude, din cari 28 birnici, 19 bejenari fără bir supuși cu hrison la mănăstire, 8 slugi ai moșiei.

PORTARII (răzeșești) cu 84 liude, din cari 9 birnici, 8 bejenari dați în bir, 10 calarași isprăvnițești, 9 slugi fără bir (spat. V. Miclescul 6, spat. A. Hrisoverghi 1, ban I. Miclescu 1, caminar T. Buhuș 1), 4 liude ertați de calarași, 4 liude ertați de bir, 22 bejenari supuși (din cari 4 la protopop Andrei, 11 ai casei comis C. Stamati, 3 ai căpit. Gr. Ciohodaru, 1 al căpit. lordachi Ciohodar, 2 baș ceauș N. Ciohodar, 2 preuți, 4 dascali, 2 cruci mazili, 5 rupte a visteriei, 1 copil din casă, 3 trepte, 1 seiman al curții gospod.

CĂNȚĂLĂREȘTI (spat. P. Cazimir) cu 62 liude, din cari 32 birnici, 28 bejenari supuși spatarului, 1 preut, 1 dascal.

BĂLIȚENI (clucer Safta Racovița) cu 41 liude din cari 11 bejănari dați în bir, 7 slugi boerești (spatar Gh. Cuza 3, Căm. C: Carp 1, spatar Arghire Cuza 1, pah. C. Teigrican 1, post. Marghioala Balș 1), 3 bejenari supuși la ispravnic de copil Ion Coman, 14 copii din casă, 4 argați la Nec. Grecu, 1 treaptă, 1 dascal.

CĂRLEȘTII (răzeși) cu 12 liude, din cari 1 treaptă, 2 mazili, 1 ruptaș, 1 fecior de mazil, 1 ertat din mazili, 1 preut, 1 dascal, 3 argați ai căpit. V. Ciureanu.

PETREȘTI cu 21 bejenari fără bir supuși la căminar Gh. Dascalu, după hrison.

VULTUREȘTII (vor. Zoe Balș) cu 97 liuzi din cari 63 birnici, 4 bejenari dați în bir, 14 liuzi fără bir a vornicesei Zoița Balș, 3 argați a med., 11 slugi a vornicului, 1 preut, 1 dascal.

TODIREȘTI cu Hucul cu 124 liude, din cari 38 birnici, 13 birnici prinși ot Drăgești, 1 slugă a comis Hrisoverghi, 1 slugă a sard. Sava Cornea, 19 birnici prinși ot Negrești, 3 preuți, 4 dascali, 2 jădovi orândari, 4 poslușnici ai schitului de acolo, 1 sudet KK, 6 seimani hătmănești, 2 copii din casă, 1 aprod, 2 mazili, 3 ruptași, 3 trepte, 2 liuzi cari au să se întoarcă în Bucovina.

COTICU cu 71 liuzi, din cari 5 bejenari dați în bir, 15 slugi boierești (pah. C. Istrati 4, comis Zoița Carp 6, spat. Ancuța Hrisoverghi 1, luinat beizade D. Ghica 2, caminar C. Carp 1, caminar C. Burghel 1), 9 liude fără bir, 13 aprozi, 5 copii din casă, 2 seimani hătmănești, 2 fustași de vartă, 6 trepte, 4 mazili, 6 ruptași, 4 bejenari supuși la spat. V. Soroceanu, 2 preuți, 1 dascal, 2 feciori de riptași, 1 ruptaș cu locuința la ținut. Tutova.

DRĂGEȘTII (ban T. Carp) cu 98 liuzi, din cari 65 birnici, 22 breslași ai comis Zoița Carp, 5 slugi ai dumisale, 1 mazil, 1 preut, 2 dascali, 2 jădovi orândari.

ȘOFRĂNEȘTI (răzeși) cu 21 liuzi, din cari 3 birnici, 1 slugă a sardar Toma Buzdugan, 9 bejenari fără bir supuși la postelnicie, 3 trepte, 2 armășei, 1 calaraș hătmănesc, 1 lemarn al curții gospod, 1 preut.

BĂLEȘTII cu 52 liude, din cari 4 birnici, 4 slugi (2 visti C, Canta 1, vornic Zoița Balș 1, ban Gr. Hrisoverghi), 22 aprox. 1 ertat, 1 copil de casă, 1 treaptă, 3 mazili, 5 ruptași, 7 rupte a visteriei, 3 feciori de mazili, 1 preut.

TĂCMĂNEȘTII cu 35 liude, din cari 3 birnici, 14 seimani hătmănești, 1 copil din casă, 2 birnici prinși ot Bârzești, 1 preut, 1 dascal, 5 slugi (2 casa camarașului Benescu, 2 caminar Lati, 1 spat. Gh. Cuza), 1 postelnice, 6 ruptași, 1 treaptă.

CĂLUGĂRENIILOR cu 30 liude, din cari 27 birnici, 2 liuzi pădurari fără bir, 1 preut.

COZMEȘTII cu 42 liude, din cari 1 birnic, 6 liuzi fără bir, 3 slugi boierești (1 ban Gr. Hrisoverghi, 1 pah. C. Rășcan, 1 spat. Gh. Cuza), 4 mazili, 9 ruptași, 2 rupte a visteriei, 3 aprozi, 1 armășel, 3 călărași isprăvniciești, 2 preuți, 1 diacon, 1 dascal, 6 ficiori de mazili.

MĂNĂSTIREA FĂSTĂCII cu 12 liudi, din cari 8 argați, 2 preuți, 2 dascalii.

BUHĂEȘTII cu 95 liude, din cari 23 birnici, 33 bresle a pah. Teriachiu, 14 slugi (8 pah. Teriachiu, 3 spat. Catrinei Caracaș, 3 clucer, Safta Racoviță) 13 bejenari, fără bir, 2 copii din casă, 1 armășel, 2 trepte, 2 mazili, 2 preuți, 1 dascal, 1 ficior de mazil, 1 jidov.

BĂRZĂȘTII cu 78 liude din cari 49 birnici, 2 ertați de bir, 14 slugi a spat. Gh. Cuza, 2 mazili, 1 ruptaș, 1 ruptă a visteriei, 1 ficior de ruptaș, 1 dascal, 3 liude fără bir a măn. Barnovschi, 2 copii de casă, 2 jidovi.

SCHITUL MUNTENEȘTI cu 25 liudi, din cari 10 birnici, 7 poslușnici a schitului, 3 copii din casă, 1 ruptaș, 2 preuți, 1 dascal, 1 liude fără bir.

OȘĂȘTII cu 85 liude, din care 10 birnici, 9 bejenari fără bir, 8 slugi boierești (3 Ioniță Sion, 1 spat. Iancu Anghelichi, 1 spatar lord. Cazimir, 1 comis Vas Hrisoverghi, 1 sluger C. Leondari 1 vornic Tarsița Boteanca), 19 aprozi, 4 copii din casă, 5 feciori de ruptași, 2 preuți, 3 dascalii, 3 diaconi, 8 mazili, 12 ruptași, 1 seiman gospod., 1 jidov.

RAFAILA cu 78 liude, din cari 56 birnici, 11 poslușnici ai mănăstirii, 4 pădurari a schitului, 3 slugi a doftor Evstati, 1 seiman hătmănesc 1 liude stol. Anghelachi, 1 preut, 1 dascal.

BĂLTENII cu 99 liude, din cari 82 birnici, 3 liudde fără bir, tocniți cu hac la măn. Făstăci, 2 cruci ruptași, 2 rupte a visteriei, 3 preuți, 1 diacon 2 rupte, 1 calaraș isprăvnicesc, 1 treaptă, 1 slugă la spat. Miclescu, 1 jidov.

CHETREȘTII cu 53 liude din cari 19 bejenari dați în bir 3 liude fără bir, 9 trepte, 5 mazili, 3 ruptași, 6 copii din casă, 3 călărași isprăvniciești, 1 ertat din calarași, 1 preut, 1 diacon, 1 dascal, 1 slugă ban Hrisoverghi¹⁴.

CCXXX. Catagrafia Vasluiului pe anul 1831 (Sept.)

FEREȘTII, aga Scarlat Donici – 197 liude.

VALEA RĂ – 166 liude.

PORTARI, răzeși și Ștef. Costandin – 103 liude.

ZĂPODENI, răzeși – 200 liude.

CIOFENI, Rux. Corne băneasă și răzeși – 45 liude.

CĂNȚĂLĂREȘTI, Rux. Cazimir spătar – 53 liude.

DOBROSLĂVEȘTII, Ralu GH. Cuza vornic – 27 liude.

TELEJNA, comis I. Racoviță, răzeși – 62 liude.

BUTUCĂRIA, răzeși – 43 liude.

ONCEȘTII, răzeși Sf. Spiridon Iași – 124 liude.

MĂCREȘTII, Ștefan Sămionovici – 33 liude.

MĂRĂȘENII, Sf. Sava Iași – 54 liude.

POȘTA TELEJNA – 14 liude.

BURGHELEȘTI, Toma Buzdugan sardar – 30 liude.

TANACU, răzeși – 133 liude.

BĂNEȘTII, polc. Zmaranda Filatova, Romașco și răzeși – 97 liude.

MUNTENIME DE SUS, Zoița Miclescu, vornic – 178 liude.

SOLEȘTII, post. lord. Roset – 75 liude.

BOUȘORI, răzeși – 101 liude.

VALEA SĂMIGII, răzeși – 56 liude.

ȘTIUBORENII, schit și răzeși – 132 liude.

PORCIȘENI, răzeși – 66 liude.

POPEȘTII, Ion Miclescu spat. și C. Agatici – 53 liude.

MICLEȘTII, Ralu Miclescu vornic – 129 liude.

CHIRCEȘTII; Alex. Hrisoverghi spatar – 77 liude.

BĂLTENI, măn. Frumoasa – 157 liude.

CHETREȘII, răzeși – 114 liude.

BĂLEȘTII, răzeși și mănăstire – 104 liude

COZMEȘTI, Hordileștii, răzeși – 95 liude.

FĂSTĂCI, măn. – 67 liude.

OȘĂȘTI, răzeși – 175 liude.

RAFAILA, schit – 171 liude.

BUHĂEȘTII DE SUS, com. I. Racoviță – 110 liude.

BUHĂEȘTII DE JOS, serd. C. Caracaș - 103 liude.

MUNTENEȘTI, măn. Frumoasa – 49 liude.

BĂRZEȘTI, Cotenii de la mori, C. Varnav, spat. – 80 liude.

TĂCMĂNEȘTI, răzeși – 70 liude.

VULTUREȘTII, Zoița Balul vornic – 80 liude.

HUCUL, răzeși – 45 liude.

TODIREȘTII – 182 liude.

DRĂGEȘTII, comis Zoe Carp – 74 liude.

ȘOFRĂNEȘTII, răzeși – 52 liude.

COTICU, răzăzi – 99 liude¹⁵.

După 1821, România și Moldova în special trec printr-o perioadă de modernizare. Progresul social nu este perceput și nu are același impact în toate straturile comunităților. După 1829 – Pacea de la Adrianopole – Moldovei i se deschid noi perspective economice prin liberalizarea comerțului cu cereale. Dar, datorită extinderii suprafețelor agricole, cultivate cu cereale, crește și volumul dem uncă cerut sătenilor, femeile încep acum să lucreze și ele la câmp. Ocupația rusească aduce mari greutăți, iar Regulamentul Organic, impus tot de administrația rusească, duce la o înăsprire a relațiilor dintre proprietari și săteni. De aici, mișcările țărănești împotriva ocupației străine și a regulamentului organic declanșate în județul Vaslui în anul 1831, în primăvară.

Domnia lui Mihai vodă Sturza s-a caracterizat pe de o parte printr-o mai bună administrație a țării, prin dezvoltarea comerțului datorită formării târgurilor evreiești existente și în zona noastră – Negrești, Codăești – pe de altă parte însă au existat măsuri abuzive care au dus la nemulțumiri generale, inclusiv în rândul unor proprietari de moșii. Înainte de 1848, în Vaslui starea de spirit se acutizează și se înființează o organizație secretă care urmărea răsturnarea domnitorului Mihai Sturza numită „Conjurația confederativă”. Sufletul acestei mișcări în județul Vaslui a fost Theodor Rășcanu, care se sprijinea în 1846 pe adeziunea a peste 30 de proprietari mici și mijlocii. Exact în zona pe care o prezentăm se va constitui „Asociația patriotică” a cărei activitate a fost interzisă de domnitor, aderenții acesteia fiind în parte arestați, alții siliți să emigreze.

Județul Vaslui, inclusiv teritoriul Movila lui Burcel, a avut contribuții deosebite în realizarea revoluției de la 1848 și, mai ales, a Unirii. Să amintim numai că Elena Rosetti-Solescu, devenită Elena Cuza, era din Solești și, alături de marele ei soț Alexandru Ioan Cuza a contribuit la realizarea și consolidarea actului Unirii.

La 1877, sătenii din comunele prezentate până acum și-au îndeplinit cu strălucire datoria față de patrie ca dorobanți în companiile Negrești și Codăești, din batalionul Vaslui al celebrului regiment 13. Constantin Țurcanu, devenit Peneș Curcanul prin versurile lui Vasile Alecsandri, avea părinții din Boușori – Solești. În cele două războaie mondiale, majoritatea au luptat în regimentul 25 infanterie „Mareșal Prezan”, dovedind aceleași virtuți.

Dacă la glorie străbună și la izbânzile culturale vom adăuga și reușite economice, viitorul teritoriului se va bucura de cea mai deplină normalitate în ansamblul social al doritei bunăstări.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul I, Editura Academiei Române, București, 1975, p. 28.

2. Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, Viața Românească, 1931, p. 52.
3. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași. Moldova, vol. I, 1398-1595*, București, 1989, p. 25.
4. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul I, Editura Academiei Române, București, 1975, p. 142. (D.R.H.)
5. Mihai Costăchescu, *op.cit.*, I, p. 259.
6. D.R.H., I, p. 162.
7. *Amforele Divanului Moldovei*, 9 martie 1837.
8. D.R.H., I, p. 213.
9. D.R.H., I, p. 268.
10. D.R.H., I, p. 312.
11. Mihai Costăchescu, *op.cit.*, II, p. 104.
12. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul II, Editura Academiei Române, București, 1976, p. 149.
13. D.R.H. A. Moldova, volumul II, p. 264.
14. D.R.H. A. Moldova, volumul II, p. 322.
15. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași. Moldova, vol. I, 1398-1595*, București, 1989, p. 65.
16. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 91.
17. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul III, Editura Academiei Române, București, 1980, p. 3.
18. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 18.
19. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 48.
20. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 112.
21. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 86.
22. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 116.
23. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 114.
24. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 118.
25. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 120.
26. Dan Răvaru, *Ștefan cel Mare și Vasluiul*, Editura Pim, Iași, 2013, p. 41 și în continuare până la pagina 45.
27. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 254.
28. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 256-257.
29. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 320.
30. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 400.
31. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 482.
32. D.R.H., A. Moldova, volumul III, p. 496.
33. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 199.
34. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 222.
35. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 217.
36. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 232.
37. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 212.
38. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 246.
39. *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, p. 253.
40. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva istorică centrală a statului*, București, 1957, volumul I, p. 108.
41. *Catalog ...*, p. 257.
42. *Catalog ...*, p. 376.
43. *Catalog ...*, p. 263.
44. *Catalog ...*, p. 277.
45. *Catalog ...*, p. 502.
46. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul VI, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 96.
47. D.R.H., A. Moldova, volumul VI, p. 264.
48. *Catalog ...*, p. 296.
49. D.R.H., A. Moldova, volumul VI, p. 710.
50. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul VII, Editura Academiei Române, București, 2004, p. 94.
51. D.R.H., A. Moldova, volumul VII, p. 146.
52. D.R.H., A. Moldova, volumul VII, p. 148.
53. *Catalog ...*, p. 519.
54. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 238.
55. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 229, 279, 333, 337, 392.
56. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 258.
57. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 294.
58. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 395.
59. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 415.
60. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. I, p. 497.
61. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul XVIII, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 20.
62. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 20.
63. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 21.
64. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 24.
65. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 17.
66. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 147.
67. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 462.
68. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 464.
69. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 465.
70. D.R.H., A. Moldova, volumul XVII, p. 466.
71. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul XX, Editura Academiei Române, București, 2011, p. 259.
72. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 260.
73. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 235.
74. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 403.
75. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 402.
76. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 403.
77. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 577.
78. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 578.
79. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 493.
80. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 678.
81. D.R.H., A. Moldova, volumul XX, p. 277.
82. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, volumul XXIII, Editura Academiei Române, București, 1996, p. 21.
83. D.R.H., A. Moldova, volumul XXIII, p. 211.
84. D.R.H., A. Moldova, volumul XXIII, p. 271.
85. D.R.H., A. Moldova, volumul XXIII, p. 505.
86. D.R.H., A. Moldova, volumul XXIII, p. 55.
87. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva istorică Centrală a Statului*, volumul II, București, 1959, p. 296.
88. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 396.
89. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, pp. 202-203.
90. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 365.
91. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 305.
92. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 145.
93. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 224.
94. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 145.
95. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 418.
96. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. II, p. 245.
97. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva istorică Centrală a Statului*, volumul III, București, 1968, p. 146.
98. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 176.
99. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 178.
100. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 284.
101. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 42.
102. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 111.
103. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 150.
104. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 368.
105. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 184.
106. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 462.
107. *Catalogul Documentelor Moldovenești*, vol. III, p. 484.
108. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale, Supliment*, București, 1979, p. 29.
109. *Catalogul Documentelor Moldovenești, Supliment*, p. 300.
110. *Catalogul Documentelor Moldovenești, Supliment*, p. 316.
111. *Catalogul Documentelor Moldovenești, Supliment*, p. 334.
112. *Catalogul Documentelor Moldovenești, Supliment*, p. 335.
113. *Moldova în epoca feudalismului. Recensământul populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774*, Editura Știința, Chișinău, 1975, pp. 218-241.
114. Ghibănescu, Gheorghe, *Surete și Izvoade*, vol. XV, Vasluiul, Iași, 19820, pp. 239-259.
115. Idem, pp. 261-280.

ELENA CUZA (1825-1909) – PRIMA DOAMNĂ A ROMÂNIEI

- urmare din numărul trecut -

La 3/15 decembrie 1861, în mesajul rostit la deschiderea Adunărilor legiuitoare, fără pomenească de conținutul firmanului, Principele Cuza anunța că „Înalta Poartă, precum și Puterile garante au aderat la Unirea Principatelor”¹. A urmat Proclamația către Țară din 11/23 decembrie 1861, formarea primului guvern unitar la 22 ianuarie 1862 și convocarea primei Adunări legiuitoare în capitala București.

Elena nu-și poate manifesta bucuria, evită cunoștințele cele mai apropiate cărora nu le suportă compasiunea, știind că nu a fost invitată să participe la evenimentele deosebite din țară. Cu sufletul plin de tristețe pleacă din nou în Italia unde clima era mai caldă, dar nici acum nu-și găsește odihna sufletească, căci acest lucru depindea numai de Principele Cuza.

De sărbătorile Paștelui 1862 este din nou semnalată prezența sa în capitala Franței, unde se vorbea tot mai insistent de divorțul princiar din România. „Fire mândră, cum era, nu-și putea împărtăși temerile nimănui dintre prieteni sau rudele cele mai apropiate. Fugea mai bine de toți, pentru a nu fi nevoită să dea explicații, sau să se expună la compătimiri umilitoare. Trăia atât de retrasă, încât puținele persoane pe care la mai vedea în trecut, mai mult ca să primească știri din țară, nu știau precis unde-i locuiește”².

Mutarea curții princiare la București, antrena în mod indirect, conform protocolului, prezența Doamnei Elena, la o serie de serbări oficiale. Pe de altă parte, pasiunea lui Alexandru Ioan Cuza față de Maria Obrenovici se potolise „fără însă a se stinge”. Se punea insistent problema revenirii

în țară a Doamnei Elena, mai ales că cercurile selecte ale capitalei românești, evitau să frecventeze Palatul domnesc din cauza prostului renume. Printre cei care încercase remedierea conflictului dintre soții Cuza s-a numărat și Vasile Alecsandri, care a întâlnit-o la Paris pe Doamna Elena. Aceasta a condiționat revenirea la București de plecarea definitivă a Mariei Obrenovici din țară. Cum pentru moment reconcilierea nu a avut loc, Princesa Cuza pleacă să viziteze Londra și expoziția industrială din portul Kensington, de unde se duse în trecut și prin Scoția.

La întoarcerea la Paris a avut loc o nouă întrevedere cu frații Vasile și Iancu Alecsandri care îi propuse Elenei Cuza să vină în țară în cognito, pentru că situația a scăpat de sub control și chiar tronul principelui este amenințat. În astfel de împrejurări, călcându-și peste suferințele personale, Elena își aminti de înaltele îndatoriri pe care le cere țara. Primirea din partea populației capitalei a fost caldă, la palat principele Cuza oferă o grandioasă recepție.

„Întreg orașul ca și Palatul, erau împodobite ca pentru o deosebită sărbătoare; populația strânsă în fața Palatului nu mai sfârșea să ceară să vadă pe Princesă în balcon și s-o salute cu strigăte de bucurie și urale; Podul Mogoșoaiei era de nerecunoscut cu mulțimea de capete ce se frământau să-și găsească un loc și prin iluminările, covoarele și florile numeroase care o împodobeau. În rochia sa napolitană, cu un buchet de camelii albe la brâu, pieptănătura în stil Iosefinian, Princesa Elena, stăpânindu-și timiditatea naturală, printr-un zâmbet binevoitor, primea omagiul adus de invitați, vorbind cu fiecare dintre ei, în limba sa moldovenească, chiar când cei aflați de față îi vorbeau în limbi străine”³. De când venise din Franța, Princesa Elena își uimea soțul și anturajul său prin felul de a se comporta binevoitoare și stăpână pe sine, îngăduitoare, mai cochetă, mai feminină, reușind să câștige și să împace spiritele vrășmașe și să adune pe lângă domnitor pe cei credincioși și cu respect pentru națiune.

„Din partea sa, Princesa face minuni, - scria Costache Negri din Constantinopol lui Iancu Alecsandri la Paris - primește pe toată lumea, face vizite și merge să vadă toate așezămintele publice, îndeplinind toate acestea cu modestia și delicatetea, care o fac în mod atât de general iubită de toți. Acest ajutor este foarte bine venit Principelui, ceea ce va aduce mult bine”⁴.

Printre numeroasele acte caritabile și de cultură, înfăptuite de princesă, se evidențiază înființarea „Azilului Elena Doamna” pentru fete orfane, ce cuprindea trei instituții școlare: școala profesională, normală și de gospodărie. Tot pe parcursul anului 1862, alături de doctorul Carol Davila, va inspecta așezăminte de binefacere, din Iași și București, făcând importante donații.

Se va ocupa de modernizarea palatului de la Ruginoasa, achiziționat de domnitor de la familia Sturdza, în 1862, aflat, atunci, într-o stare jalnică (atât palatul, biserica, cât și grădina). Mobilierul a fost comandat la Paris, iar pentru amenajarea parcului au fost aduși grădinari de la Viena. Alegându-și reședința de vară la Ruginoasa, în apropiere

1 *Ibidem*.p-94.

2 Protocoloalele Ședinței Adunării Legiuitoare,1861-1862.Supl. la „Monitorul Oficial” nr.269, p.1-2.

3 Lucia Borș, *op. cit.*, p.97.

4 *Ibidem*, p.102-104.

de lași, Cuza încerca să demonstreze vechile simpatii față de moldoveni, chiar și după mutarea capitalei la București. Inaugurarea Palatului Ruginoasa, în primăvara anului 1864, s-a făcut cu un fast deosebit, printre prieteni numărându-se colonelul Pistoșchi, Zizin Cantacuzino, Baligot de Beyne, lordachi Lambrino ș. a, care au adus buna dispoziție înaintea loviturii de stat din 2/14 mai 1864⁵. Aceste evenimente politice erau urmărite cu atenție de Elena, care a rămas la Ruginoasa, până la toamna târziu, după întoarcerea domnului de la Constantinopol, și recunoașterea de către puterile garante a noii constituții și legii electorale.

Castelul de la Ruginoasa a devenit o adevărată oază de liniște pentru însingurata Doamnă, mai ales în timpul escapadelor soțului infidel, care în scurt timp reluate legătura amoroasă cu Maria Obrenovici. Suflet generos, tolerant, Doamna Elena Cuza, în semn de adâncă prețuire față de soț, va accepta înfierea celor doi fii ai domnitorului Cuza cu prințesa Maria Obrenovici, Alexandru și Dimitrie. În Arhiva Cuza se păstrează numeroase scrisori și telegrame expediate de la sau spre Ruginoasa, pe baza cărora se poate reconstitui atmosfera politico - socială a vremii, cât și unele amănunte din viața familiei Cuza.

Anul 1865 este deosebit de tensionat, anunțând parcă lovitura finală din iarna anului următor. Grijele zilnice ale domniei, cu toate hărțuierile și neplăcerile ei, rupturi de vechi prietenii, demisia guvernului Kogălniceanu, sfetnicul ce-l mai apropiat, pe un fundal de intrigi politice, fenomene de corupție răsunătoare, înscenarea unei mișcări politico-sociale, ceea ce a determinat intervenția armatei (3/15 august), când Al. I. Cuza era în străinătate, campania puternică de denigrare a domnitorului din partea „monstruoasei coaliții”, mai ales după adoptarea celor doi fii naturali ai domnitorului, în interior, a Turciei și Austriei, principalele puteri opoziționiste, în exterior, îndepărtarea sprijinului oferit de Napoleon al III-lea. Se mai adaugă și moartea mamei sale, Sultana Cuza, la Galați (20 mai 1865), înrăutățirea stării de sănătate ceea ce a necesitat tratament prelungit la Ems. Toate aceste lovituri i-au zdruncinat echilibrul și încrederea în forțele sale, determinându-l să-și exprime intenția de a abdică.

În mesajul din 5/17 decembrie 1865, la deschiderea sesiunii parlamentare, Cuza, demonstrând calități remarcabile de politician și patriot, a făcut public că persoana sa „nu va fi o împiedecare la orice eveniment care ar putea permite de a consolida edificiul politic la a cărui așezare a fost făcută a contribui”, că „în Alexandru Ioan I, Domn al României, românii vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza care primise coroana „ca expresie neîndoielnică și statornică a voinței naționale pentru Unire – însă numai ca un depozit sacru”⁶.

Doamna Elena a continuat să-l susțină pe domnitor pe tot parcursul vieții, presărat cu urcușuri și coborâșuri. După abdicarea silită a domnitorului în urma loviturii de stat din 11 februarie 1866, Doamna Elena l-a însoțit în exil (în Austria, Franța, Italia, Germania), hotărâtă să împartă soarta cu soțul său, pe care „nu putea să-l lase să plece singur, bolnav și întristat cum era”. Într-o scrisoare adresată mamei sale, în iarna anului 1866-1867, Elena Cuza amintea despre starea tihnită și calmă în care se află ea cu întreaga familie: „De la plecarea mea din Principate, duc o viață foarte calmă și dacă nu ar fi dorința de a te vedea, nu m-aș întoarce în țară, unde

a-și găsi, fără îndoială aceleași can-can-uri și aceleași mizerii. Frumoasă țară, răi oameni!”⁷.

Doamna Elena revine pentru scurt timp în țară, prilej de a-și vedea mama la Solești, frații, puținii prieteni ce-i mai rămăsesse, castelul Ruginoasa lăsat în paragină. La Paris, Alexandru era agitat de atacurile calomnioase din presa franceză. Nemaiputând să reziste acestei atmosfere încordate, în septembrie 1867, familia Cuza, părăsește capitala franceză și se refugiază în apropierea Vienei, la Ober Döbling, unde cumpărase o vilă. Doi ani mai târziu, o altă veste îndolice inima Elenei, moartea mamei sale, Ecaterina Rosetti, cea care fusese îndrumătoarea și confesoarea cea mai apropiată.

În această perioadă, Alexandru Ioan Cuza adresează o scrisoare Principelui Carol (1867) pentru revenirea în România în vederea rezolvării „unor interese particulare pe care precipitata sa plecare din țară le-a lăsat nerezolvate”. Și preciza în continuare statutul său și al familiei: „Redevenit simplu cetățean în țara mea, familia mea, existența pacinică și rezervată care convine deprinderilor și pozițiunii mele”⁸.

Dorința sa nu a fost îndeplinită datorită unor fricțiuni interne, care nu permisese consolidarea autorității prințului străin, dar și a unor zvonuri după care Alexandru Ioan Cuza dorea să revină pe tron cu ajutor militar rusesc pus sub comanda lui Kotzebue. Că în țară exista un puternic curent în favoarea lui Cuza o demonstrează alegerea acestuia deputat (în lipsă) în colegiul al IV-lea, la alegerile parțiale din județul Mehedinți, la începutul anului 1870, și alegerea ca senator la colegiul al II-lea din partea severinenilor, în același an. Pe baza mandatului validat de Cameră, însuși Carol I l-a invitat pe Cuza în țară, dar nedorind să provoace vreo aventură politică, legată de venirea sa, acum fostul domnitor refuză, demonstrând încă o dată maturitatea politică: „Patriotismul meu, Principe este deopotrivă cu a mea demnitate, el îmi interzice un demers care ar putea crea, este loc de a se teme, serioase încurcături Alteței voastre și lealitatea mea mă osândește la surghiun. Nu pot da scumpei mele țări o dovadă mai reală a iubirii adânci ce am către ea și Alteței voastre o mărturisire mai curată a simpatiilor mele pentru fericirea și dănuirea ei”⁹.

Starea sănătății lui Cuza înrăutățindu-se, se luă hotărârea, la sugestia medicilor, de deplasare în Italia, la Florența. Doamna Cuza își împărțea îndatoririle între soțul său exilat, și problemele administrației domeniului Ruginoasa din țară. Nici în această perioadă grea a exilului, spectrul Mariei Obrenovici nu dispăruse. Ispititoare „prietenească” apărea în calea fostului domnitor în cele mai neașteptate locuri, otrăvind și bruma de înțelegere și respect care se statornicise în familia Cuza. Disperați, frații Elenei Cuza îi cereau, în repetate rânduri, divorțul, de soțul infidel, deși fiecare dintre dâșii se bucurase de onoruri din partea domnitorului. Dimitrie Rosetti a deținut interimatul Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică, în perioada 23 mai - 23 septembrie 1861, președinte de consiliu fiind Anastase Panu, iar Theodor Rosetti, viitorul prim - ministru de la 1888, a ocupat sub Cuza, postul de prefect de Vaslui, până la 11 septembrie 1864.

La început de mai 1873, Alexandru Ioan Cuza plecă din Florența spre Germania, prilej cu care contractă o puternică răceală care adăugată la bolile mai vechi de inimă și astm, îi provocă moartea bruscă, la 15 mai 1873, în Hotelul „Europa” din Heidelberg. Decesul a fost înregistrat la Primăria orașului

5 *Ibidem*, p.104.

6 Boris Crăciun, *Ruginoasa*, Iași, 1969, p.38.

7 C.C.Giurescu, *Viața și opera lui Cuza –Vodă*, București, 1966, p.361.

8 Lucia Borș, *op. cit.*, p. 206.

9 A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. II, Iași, 1903, p.479.

Heidelberg de medicul curant al fostului domnitor, Gustav Dobelmann.

La cererea Elenei Cuza, oficialii Primăriei din Heidelberg au rectificat unele greșeli ce s-au strecurat în certificatul de deces în legătură cu locul nașterii domnitorului și anume în loc de București a fost trecut, corect, orașul **Bârlad**¹⁰. Trupul neînsuflețit al domnitorului a fost adus în țară de Doamna Elena Cuza și înhumat la Castelul Ruginoasa în fața unei impresionante mulțimi și unor apropiați colaboratori: Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Petre Grădișteanu ș. a.

Telegrame de condoleanțe au fost trimise din partea ducelui Grammont, a regelui Victor Emmanuel al Italiei, al principelui Carol al României și a numeroase instituții publice și culturale, orașe, persoane particulare. În telegrama de răspuns la mesajul de condoleanțe a unei delegații de bărlădeni ce participase la funeraliile de la Ruginoasa, Doamna Elena Cuza mulțumea, amintind că „**sunt mai deosebit simțitoare pentru suvenirile orașului Bârlad, patria neuitată a iubitului meu soț**”¹¹. În deceniile care au urmat posteritatea domnitorului Al. I. Cuza a fost menținută prin acordarea numelui său unor localități, instituții social – culturale, bulevarde, străzi, ridicarea unor busturi și statui la Iași, Craiova, Mărășești, Galați, Huși, comuna Grivița, lângă Bârlad, și mai recent la București și Bârlad. Cel dintâi monument al lui Cuza a fost dezvelit la 17 octombrie 1904, în comuna Grivița, județul Tutova, din inițiativa lui Stroe Belloescu, cunoscut profesor și ctitor de lăcașuri culturale și religioase.

Avea dreptate Zoe Sturdza, când la 25 mai 1881, îi trimetea lui Baligot de Beyne, următoarele aprecieri: „Principele Cuza va avea întotdeauna o pagină strălucitoare în istoria țării sale. Căci dacă omul a avut slăbiciuni inerente sârmanei noastre naturi umane, suveranul a fost întotdeauna integru și pătruns de cel mai mare patriotism”¹².

Femeia care provocase atât zbucium Elenei Cuza, fosta sa rivală, Maria Obrenovici, a murit trei ani mai târziu (1876), la Dresda, în vârstă de numai 41 de ani, corpul neînsuflețit fu adus în țară și înmormântat la Biserica Sf. Spiridon din Iași. Așa dispărea coșmarul care îi marcase Elenei tinerețea, căsnicia, sănătatea și se adăuga pe lista „umbrelor”...

Stabilită la Ruginoasa, împreună cu cei doi fii adoptivi, după terminarea studiilor acestora la Paris (1884), Doamna Elena s-a preocupat de refacerea palatului și a bisericii. Solitudinea în care se retrăsese i-a fost zdruncinată de două mari tragedii: sinuciderea lui Dimitrie Cuza (1888) și moartea, în urma unui infarct de inimă a lui Alexandru Cuza (cel de-al doilea fiu) în 1890, proaspăt căsătorit cu Maria Moruzzi. Cei doi fii vor fi îngropați la Ruginoasa alături de tatăl lor, la umbra unei sălcii pletoase.

Conform clauzelor testamentare, Palatul Ruginoasa va intra în posesia familiei Moruzzi. În urma unei aventuri între zidurile palatului Ruginoasa, dintre fosta noră a Elenei Cuza și tânărul inginer Ion I. C. Brătianu (fiul lui I. C. Brătianu, devenit mai târziu președinte al Partidului Național Liberal,

prim - ministru, unul dintre făuritorii României Mari) s-a născut Gheorghe Brătianu, viitorul mare istoric. „Soleștii, Scheea, Ruginoasa, toate locuri scumpe, le părăsise pe rând, cu strângere de inimă, silită de oameni și împrejurări, ca să rămână mereu pribeagă, mereu fără cămin”¹³. Doamna Elena, în vârstă de 70 de ani, a fost nevoită să părăsească Ruginoasa pentru a se stabili la Iași, ca infirmieră la Spitalul de copii „Caritas”. Apoi din cauza bătrâneții și a bolii se va retrage la Piatra Neamț, unde va locui până la moarte, singură, într-o modestă locuință, primind rareori câte o rudă care –și mai amintea de vremurile trecute...

Actele de binefacere vor continua și în această perioadă a senectuții, de la îmbrăcăminte și materiale pentru copiii săraci, până la donații în bani (10.000 lei pentru construirea unei băi publice la Piatra Neamț, 25.000 lei anual pentru Spitalul „Caritas” din Iași ș. a.). Dispune refacerea bisericii din Ruginoasa (1907), sprijină inițiativa ridicării unui bust al lui Alexandru Ioan Cuza la Mărășești. Întrucât nu se luase nici o inițiativă de mutare a rămășițelor pământești ale domnitorului Cuza în capitala Moldovei, Doamna Elena, cu toată vârsta înaintată, a hotărât să-și dezgroape soțul și să-i depună osemintele în cripta din biserica Ruginoasa, abia refăcută (1907). „După ce se sfârși slujba religioasă, Doamna Elena spălă cu mâinile sale, în curtea bisericii, sub ochii țăranilor, oasele găsite, pentru a le pune în cripta bisericii”¹⁴.

Rămâne până la moarte o ființă modestă, discretă, plină de devoțiune față de cei defavorizați de soartă, așa cum o descrie Nicolae Iorga, care o vizitase la 24 ianuarie 1909, cu ocazia aniversării a 50 de ani de la Unirea Principatelor în fruntea unei delegații a Ligii Culturale din Iași: „În acea odăiță neagră în care se deslușea în fundul unui fotoliu, dintr-o săracă rochie de doliu veșnic, sub un cauc de călugăriță acoperit cu un vâl simplu de lână, o figură mărunțică săpată fin în fildeș palid”¹⁵. După Semicentenarul Unirii, care-i umplu inima suferindă de bucurie și lacrimi în ochi, la 14 februarie 1909 se îmbolnăvi. O gripă se transformase în pneumonie și o ținut la pat, zguduită de o tuse seacă și o îndelungată agonie, ca și viața pe care a dusese.

La 3 aprilie 1909, în vârstă de 84 de ani, se stingea din viață Elena Cuza, în locuința sa din Piatra Neamț, ca o flacără ce arsesse numai pentru binele semenilor. Conform dorințelor sale a fost înhumată alături de mama sa, la moșia de la Solești și nu la Ruginoasă, fără funerarii naționale.

A. D. Xenopol adresa un emoționant mesaj tuturor românilor de a veni la Solești să salute „mormântul în care se va odihni acea care a fost Doamna Elena Cuza”. „Să arătăm - sublinia ilustrul istoric care îi dedicase, în 1903, primul important studiu monografic domnitorului Alexandru Ioan Cuza - azi rămășițelor acestei sfinte, că în piepturile românești nu s-a sleit sângele recunoștinței. Să însoțim cu toții cu făclii de doliu pe aceea care Sfântă a fost Elena Cuza, sfântă prin înfrângerea durerilor omenești, sfântă prin dragostea ei către săraci și nevoiași, sfântă prin viața de pustnic pe care a dus-o”¹⁶.

10 *Ibidem*, p. 250. Vezi și I. Dorneanu, *Domnitorul Cuza în exil ales deputat în țară*, în „Magazin istoric”, I, 1967, nr.2; D. Vitcu, *Cuza în exil. Puterea dragostei de țară*, în „Magazin istoric”, VII, nr.6, 1973; Idem, *Alexandru Ioan Cuza. Anii exilului, în Cuza – Vodă. În memoriam*, Editura Junimea, Iași, 1973; Virginia Isac, *Principele Alexandru Ioan Cuza. Scrisori din exil. 1866-1873*, Editura Junimea, Iași, 2007.

11 BAR, Arhiva Cuza, mapa XLVI, doc.67.

12 Telegrama Doamnei Elena Cuza ca răspuns la mesajul delegației de bărlădeni ce participase la funeraliile de la Ruginoasa, publicată în ziarul „Semănătorul”, nr.24 din 17 iunie 1873.

13 BAR, Arhiva Cuza, mapa LII, f.322-323.

14 Lucia Borș, *op.cit.*, p. 250-251.

15 *Ibidem*, p. 266. În 1944 cutia de argint cu osemintele domnitorului Cuza au fost strămutate din cauza frontului la Curtea de Argeș. Iar în 1946 depuse în Biserica Trei Ierarhi din Iași.

16 Vezi N. Iorga, *Unirea Principatelor (1859 povestită Românilor cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la întemeierea statului român) și Scrisori și alte acte privitoare la Unirea Principatelor, tipărite în amintirea semicentenarului din 1909*.

Mareșalul Ion Antonescu și relațiile economice româno-germane aservire sau colaborare

(1940-1944)

- urmare din pagina 1 -

Florian BANU

Părerile economiștilor români în ceea ce privește capitalurile germane erau destul de nuanțate, existând și opinii conform cărora o împletire a intereselor românești și germane va fi benefică la încheierea războiului (prin victoria Germaniei, firește). Astfel, într-un studiu intitulat „Principii directe pentru participarea capitalului german în România”, la capitolul consacrat industriei metalurgice se precizează: „poziția industriei metalurgice, mai ales aceea neintegrată (fără producție proprie de materie primă) este serios amenințată de concurența germană. Mai mult, suntem informați că după încheierea păcii se va face o revizuire a industriilor zise artificiale, cu tendința netă de a le desființa prin concurență. Pentru aceste considerente credem că este în interesul viabilității și dezvoltării acestor industrii de a solicita participarea capitalului german (Titan-Nădrag-Călan, Hunedoara, Malaxa, Astra Vagoane, etc.). Statul Român trebuie să-și propună sindicalizarea acestor industrii la care să cointerezeze capitalul german”¹.

Rebeliunea legionară din ianuarie 1941 a creat o poziție nefavorabilă guvernului român în cadrul negocierilor economice pe care le purta cu germanii, rezistența în fața presiunilor acestora devenind mult mai dificilă. Partea germană a fructificat rapid acest ascendent, prin impunerea semnării unor convenții defavorabile României. În 27 ianuarie au început negocierile și în 13 februarie s-au parafat două convenții: una generală, între statul român și societatea anonimă „Hermann GöringWerke” (H.G.W.) privitoare la condițiile generale de colaborare și o convenție de închiriere a uzinelor „Malaxa”, cu opțiuni pentru „Reșița”, „Astra” și „Șantierul Navale Galați”. Se prevedea constituirea unei societăți germano-române pentru industria fierului și comerț, cu un capital de 100 milioane lei din care jumătate subscrisă de H.G.W. și cealaltă jumătate de statul român sau un grup de români. Această societate urma să arendeze industriile metalurgice din România, limitându-și câmpul de acțiune la exploatarea societăților existente. Se înființa, deci, o societate de administrare (**Betriebsgesellschaft**). H.G.W., ca organizator al producției, se angaja să asigure concursul tehnic prin furnizarea de specialiști dar nu-și asuma nici o obligație referitoare la aportul de materii prime (cocs, fier vechi, feroaliaje, materiale refractare) iar finanțarea urma să se facă cu mijloace interne de Banca Națională a României, cu dobânda scontului, fără plafon („în măsura nevoilor financiare realmente întemeiate”)². H.G.W. beneficia de o multitudine de facilități: avea dreptul să conducă întreprinderea cum va găsi de cuviință din punct de vedere tehnic, comercial, financiar și administrativ, valorifica numai pentru contul H.G.W. producția exportată, utiliza gratuit toate planurile, patentele și licențele de care dispuneau uzinele, arenda se plătea numai dacă exista beneficiu, putea să despartă din grup uzina care nu prezenta interes și să cedeze dreptul de arendă unui terț oarecare. Societatea arendatoare nu răspundea decât cu capitalul său care era de 100 de milioane lei deși lua în arendă, numai de la societatea „Malaxa”, investiții de 2,5 miliarde lei.

Convențiile încheiate în februarie erau atât de nefavorabile României încât ministrul Economiei Naționale, generalul Gheorghe Potopescu, a refuzat să le parafeze și a trimis o scrisoare de protest lui Mihai Antonescu în 16 februarie 1941. În aceeași zi a trimis un raport generalului Ion Antonescu. A revenit

în 12 martie 1941 cu o „Notă relativă la colaborarea româno-germană în industria siderurgică-metalurgică”, adresată tot lui Ion Antonescu. Ca urmare a acțiunilor generalului Potopescu, Guido Schmidt, reprezentantul H.G.W., îi trimitea lui Mihai Antonescu în 24 martie noul proiect al convenției asigurându-l că a făcut „un vădit efort pentru a respecta dorința dumneavoastră”³. În 28 martie convenția a fost semnată sub noua formă⁴ de Mihai Antonescu și Guido Schmidt, deși experții desemnați de Ministerul Economiei Naționale mai negociau încă cu cei germani. Acest fapt l-a determinat pe generalul Potopescu să-i înainteze lui Ion Antonescu în 4 mai un raport detaliat asupra rolului jucat de Mihai Antonescu⁵ în semnarea convenției cu H.G.W., raport încheiat prin punerea funcției de ministru la dispoziția Conducătorului Statului⁶.

Din fericire, oamenii politici români au fost mereu experți în negocierile duplicitare purtate în spiritul „spune ca ei și fă ca tine”, precum și în tergiversarea aplicării unor măsuri nefavorabile impuse din exterior. Același Mihai Antonescu cerea, în cadrul convorbirilor purtate cu Guido Schmidt în 27 septembrie 1941, ameliorarea unor texte din convențiile cu H.G.W. și solicita întocmirea imediată a unui plan pentru furnizarea de materii prime. În fața refuzului părții germane, Mihai Antonescu declara: „este inutil să continuăm convorbirile întrucât pe această bază nu înțeleg să semnez convențiunile, furnizările de materie primă fiind necesare pentru producția noastră și constituind adevărata cauză juridică a convenției”⁷. Pentru a nu exista vreo îndoială asupra caracterului conjunctural pe care l-a avut semnarea convențiilor din primăvara lui 1941, Mihai Antonescu mai preciza: „aceste convențiuni le-am negociat la sfârșitul lui ianuarie la capătul unor zile de frământări revoluționare când o seamă de probleme politice și industriale cereau o colaborare germano-română și când urmăream să asigur viitorul industrial al metalurgiei noastre în cadrul european care era lipsit de materie primă pe care numai Germania ne-o putea da. Experiența făcută din februarie și până azi, când n-am primit materie primă din Germania, cu toată convențiunea din 4 decembrie 1940, mă obligă să pun deschis problema cauzei juridice a acestei convenții și să nu merg mai departe înainte de a avea garanții”⁸. Rezultatul imediat al acestei tactici? Discuțiile cu Guido Schmidt sunt reluate pe 27 septembrie și acesta acceptă modificarea convenției și realizarea unui plan pentru livrări de materii prime⁹.

Luările de poziție, precum cea a lui Mihai Antonescu, erau o parte integrantă a politicii de stat a României pentru că, începând din ianuarie 1941, guvernul a hotărât creșterea participăției statului român la capitalul întreprinderilor vizate de Germania. Aducerea acestor întreprinderi sub un control

3 *Ibidem*, f. 159

4 Detalii asupra noii forme a convenției în relatarea lui Mihai Antonescu din ședința Consiliului de Miniștri din 19 mai 1941, în *Stenograme...*, vol. III, București, 1999, p. 455-458

5 Predarea industriei metalurgice către H.G.W. a constituit unul din punctele de acuzare și în procesul înscenat de comuniști în 1946, vezi actul de acuzare în *Procesul Mareșalului Antonescu*, vol. I, București, 1998, p. 122

6 Convențiile cu grupul german „H.G.W.” privind uzinele „Malaxa”, „Reșița”, „Șantierul Navale Galați” au făcut obiectul, aproape exclusiv, al ședințelor Consiliului Economic din 22 și 23 mai 1941, vezi *Stenograme...*, vol. III, București, 1999, p. 490-553

7 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 84, f. 217

8 *Ibidem*, f. 219

9 *Ibidem*, f. 236

1 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 120, f. 91

2 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 120, f. 107

mai riguros al statului s-a realizat printr-o serie de legi și acte normative. Astfel, în 28 ianuarie 1941, 50% din acțiunile Societății „Malaxa” sunt trecute în proprietatea statului printr-un act semnat de Nicolae Malaxa, iar la 18 februarie sunt preluate de către stat și celelalte acțiuni printr-un decret-lege.¹⁰ Fabricile Malaxa prezentau o importanță deosebită pentru România ca producătoare de armament și mijloace de transport (locomotive, automotoare, vagoane). Utilajul lor era foarte modern pentru epocă. Capitalul total însuma, la 31 decembrie 1939, 2 050 000 000 lei, iar valoarea investițiilor era de 2 542 694 000 lei, în vreme ce valoarea producției atingea circa trei miliarde lei¹¹. Este ușor de înțeles de ce aceste uzine vor constitui una din țintele predilecte pentru germani.

Tot pentru a împiedica intrarea sub controlul germanilor, statul român se implică și în sporirea capitalului Societății „Uzinele de Fier ale Statului din Hunedoara”. Această societate era succesoare a fostei regii RIMMA, desființată prin Decretul-lege nr. 692/1940, care achiziționase de la societatea germană „Ferrostaal” o instalație de oțelărie, laminoare și accesorii în valoare de 18100112 mărci. Plata obligațiilor față de „Ferrostaal” a fost preluată de societățile succesoare ale regiei, respectiv „Uzinele de Fier ale Statului din Hunedoara” (U.F.H.) și „Minea de Aur ale Statului din Baia Mare” (Minaur). Societatea Minaur pierzând, în urma cesiunilor teritoriale, aproximativ 70% din patrimoniul și veniturile sale nu putea face față datoriei, iar U.F.H. nu dispunea de fondul de rulment necesar punerii în funcțiune a noilor instalații. Ca urmare a acestei situații, statul român hotărăște, prin Legea nr. 519/1941¹², sporirea succesivă a capitalului U.F.H. până la suma de 1,4 miliarde lei prin aport în numerar. În cursul exercițiului bugetar 1941/1942 trebuiau vărsate 300 milioane lei. În același timp, societatea U.F.H. era autorizată să contracteze la Creditul Național Industrial un împrumut de 550 milioane pentru constituirea fondului de rulment.

Vizate de Germania erau și „Șantierul Naval Galați”¹³. Acestea fuseseră înființate ca urmare a necesităților de înzestrare a Marinei Regale, în anii 1936-1937, cu două submarine, un puior de mine și patru distrugătoare moderne. Încercările de a le construi în șantierele din Franța, Anglia sau Italia au eșuat. În aceste condiții, a apărut oferta firmei constructoare de vase de război „I.V.S.” (Birou Tehnic de Construcții Navale) cu sediul în Haga, firmă germană în strânsă legătură cu uzinele „Krupp G.W.” – șantier pentru construcții de vase de război și „Deschimag” pentru submarine, care propun construirea navelor în România, obligându-se să organizeze un șantier în acest scop. Ministerul Aerului și Marinei a apreciat că dezvoltarea marinei comerciale și, implicit, de război constă în realizarea unor șantiere navale proprii ce pot fi începute acceptându-se oferta „I.V.S.”, însă în colaborare cu o industrie indigenă¹⁴.

Societatea „Reșița” a acceptat constituirea societății „Șantierul Naval Galați” – ca o întreprindere anexă, creată pentru executarea contractului 703/1937 încheiat între Ministerul Marinei de o parte și „Reșița” și „I.V.S.” de cealaltă parte, pentru construirea a două submarine și un puior de mine în valoare de 984 712 £ și 310 milioane lei. La 22 martie 1938, pe baza acestui contract și a celorlalte contracte de colaborare între U.D.R. și „I.V.S.”, Uzinele „Reșița”, împreună cu afiliata sa, „Astra”, constituie „Șantierul Naval Galați”, societate anonimă, cu un capital de 50 milioane lei, în proporție de 51% „Reșița” și 49%

„Astra”, punând la dispoziția noii societăți Șantierul Naval Femic de la Galați, cumpărat de la S.R.D.

În iunie și noiembrie 1941 „în scopul de a elimina orice imixtiune străină în conducerea și dezvoltarea acestor șantiere”¹⁵ statul român se implică în majorarea capitalului societății. Prin Legea nr. 551/1941, Subsecretariatul de Stat al Marinei subscrie la capitalul societății anonime „Șantierul Naval Galați” suma de 100 milioane lei, factorii de decizie considerând că „supravegherea îndeaproape a acestor societăți se va putea astfel realiza prin Subsecretariatul de Stat al Marinei, în interesul statului, care devine astfel majoritar la capital și în conducere.”¹⁶ Prin sporul de capital din noiembrie 1941, acesta se cifra la 270 milioane lei. În martie 1942 Adunarea Generală a votat majorarea capitalului la 550 milioane lei subliniindu-se faptul că șantierele „trebuie - în interes național - să aparțină numai capitalului românesc, cu o totală independență față de interese străine, oricare ar fi ele. În contractele de colaborare să se dea toată atenția pentru a se feri de asemenea posibilități de imixtiune”¹⁷.

Nemulțumirile părții române erau cu atât mai mari cu cât „România a admis constituirea tuturor societăților cerute de germani, precum și participările de capitaluri germane la societăți românești deja existente sau chiar trecerea în întregime a unor societăți românești în mâini germane”¹⁸. Numai în intervalul 1 august 1940-15 august 1941 fuseseră înscrise în registrele Camerei de Comerț din București 67 firme sociale germane sau cu participare de capital german și 115 firme individuale germane¹⁹.

Interesul Germaniei pentru economia României viza cele mai diverse sectoare. La începutul lunii aprilie 1941, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor era autorizat, printr-un decret-lege²⁰, să încheie un contract preliminar de lucrări cu Societățile „Strassenbau-Aktiengesellschaft” din Niederlahnstein și „Sager & Wörner S.i.n.c.” din München. Aceste societăți înființau în România o sucursală „Deutsch-Rumanische-Baunternehmung” (Derubau) care lua în antrepriză modernizarea cu pavaj permanent a 3200 km de drumuri²¹. Contractul prevedea condiții foarte avantajoase pentru noua societate. Aceasta putea importa și exporta liber toate mașinile și utilajele de care avea nevoie cu creditarea de către statul român a taxelor vamale și beneficia de scutirea completă de orice impozite și taxe pentru antrepriză și pentru salarii.

Una din ramurile cele mai atrăgătoare pentru germani se vădea a fi industria alimentară, precum și comerțul cu produse agricole și alimentare. Germania era prezentă în aceste sectoare ale economiei românești încă dinaintea de 1940, cum era cazul societăților „Soia”²² și „Solagra”²³ care au introdus, pe scară industrială, cultura de soia în România. Numeroase alte firme se vor înființa în anii 1940-1941. În vara lui 1941 germanii se arătau

15 *Ibidem*, f. 80

16 M.O., nr. 142, 19 iunie 1941, p. 3.488

17 A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 145/1942, f. 97; vezi și „Memoriu asupra situației Șantierelor Navale Galați la 1 noiembrie 1942”, *ibidem*, f. 102-106

18 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 84, f. 127-147 - „Raport asupra avantajilor acordate Germaniei prin acordurile comerciale și de plăți de la începutul războiului și până astăzi” - 17 septembrie 1941

19 *Ibidem*, f. 143

20 M.O., nr. 81, 4 aprilie 1941, p. 1 826-1 827

21 Pentru detalii vezi adresa Legației Germaniei din 24 martie 1941 către guvernul român și Protocolul-anexă asupra ajutorului german pentru construirea șoselelor românești în A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 120, f. 308-309

22 „Soia” era controlată de „I.G.Farbenindustrie” și de „Oelsaat-Verwertungsgesellschaft” și fusese autorizată să funcționeze în România din 1934. În 1940 „Soia” intra, formal, în lichidare, urmând a fi înlocuită de „Solagra” - cf. Mihai, S. *Subordonarea economiei românești intereselor capitalului german în timpul celui de-al doilea război mondial*, în P.E., nr. 12/1958, p. 108-123

23 Înființarea societății „Solagra” fusese prevăzută prin protocolul din 21 decembrie 1939 și fondarea efectivă s-a produs în februarie 1940 - A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 119, f. 228

10 M.O., nr. 42, 19 februarie 1941, p. 818-819

11 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 120, f. 108

12 M.O., nr. 136, 12 iunie 1941, p. 3 306

13 În ianuarie 1941 germanii își anunțaseră intenția de a participa cu cote de capital variind între 10-25% la „Reșița”, „Titan-Nădrag-Călan”, „Șantierul Naval Galați” și „Astra”, *Stenogramme...*, vol. III, București, 1999, p. 506

14 Date amănunțite asupra înființării și activității „Șantierul Naval Galați” în „Rezultatul anchetei la Șantierul Naval Galați efectuat de Corpul de Control și Anchete al Președinției Consiliului de Miniștri - 22 iunie 1943” în A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 145/1942, f. 73-98

dispuși să cumpere tot excedentul de produse alimentare al României și intenționau să trimită în România cinci experți care să se ocupe de industrializarea cărnii, laptelui, a legumelor și fructelor, dar și a peștelui. Intenționau să construiască un mare abator la București, precum și depozite frigorifice sistematice.²⁴ Imensele rezerve de pește ale Deltei Dunării erau studiate în septembrie 1941 de o comisie româno-germană, pentru a se realiza o fabrică de conserve de pește. Germanii se angajau să furnizeze și 12 vase de pescuit în mare²⁵.

Nevoile alimentare în creștere ale Germaniei și existența înțelegerilor comerciale prin care România se angaja să livreze Germaniei produse agro-alimentare au făcut ca o sumedenie de firme de import-export să răsară ca din pământ. Majoritatea firmelor româno-germane angajaseră personal german iar conducerea firmelor se afla tot în mâini germane. Pentru români nu se rezervaseră decât unele locuri în consiliile de administrație sau ca personal inferior. Firmele nou constituite au reușit să se impună pe piață și să facă o extraordinară concurență organelor însărcinate de statul român cu colectarea surplusului de produse prin oferirea unor prețuri mult mai mari decât cele oficiale de achiziție.

Această situație a nemulțumit profund guvernul român și a făcut obiectul a numeroase memorii de protest către Germania²⁶. Într-un astfel de document se precizează: „una din marile jefte consumite de guvernul român, a fost, pe lângă aceea a unui export de cereale, petrol și derivate, într-o epocă în care producția agricolă și industrială era în scădere, iar structura statului dezorganizată prin pierderile teritoriale, și posibilitatea pentru societățile de export german de a achiziționa pe piețele românești, prin comerțul liber, mărfuri destinate exportului. În loc însă ca societățile germane să facă o politică de totală conlucrare cu guvernul român, aceste societăți au achiziționat cereale, etc, la prețuri mai mari decât acelea maximalizate de guvern, organizând astfel o duplicitate a prețurilor și răsturnând întreaga politică de disciplină a prețurilor urmărită de guvernul român.”²⁷

Guvernul român a încercat să limiteze, pe diverse căi, abuzurile firmelor cu capital german. Totuși, acestea au continuat să cumpere la prețuri ce depășeau cu mult prețurile maxime impuse de guvern. La câteva săptămâni de la fixarea prețului oficial la 110 000 lei vagonul de grâu, societățile ofereau 150-160 000 lei pe vagon și recomandau producătorilor agricoli să nu mai vândă și să aștepte creșterea prețurilor.²⁸

Atitudinea României pe parcursul anului 1942 față de intrarea capitalului german în societăți românești a rămas destul de binevoitoare, dar Ion Antonescu a ordonat în mai 1942 Subsecretariatului de Stat al României întocmirea unui tablou cu toate modificările produse în proprietatea bunurilor comerciale și industriale în favoarea germanilor autohtoni sau străini²⁹. Mareșalul își sintetiza optica astfel: „Capitalul german trebuie să rămână în țară și să i se asigure productivitatea pentru că el înlesnește dezvoltarea producției românești și de aceea trebuie încurajat. Trebuie însă să ne luăm toate garanțiile necesare că vom putea stăpâni și dirija viața economică a acestui stat pentru că altfel, **nedirijând viața economică a statului, nu-i putem dirija nici viața lui politică** (subl. ns.)”³⁰

Schimbară situației politico-militare în 1943 a produs o radicalizare a pozițiilor românești, dar cele mai multe proteste înaintate de România vizau relațiile comerciale dintre cele două țări și nu pătrunderea capitalului german în economia românească. Acest lucru era firesc, dacă ținem seama de faptul că dificultățile tot mai accentuate prin care trecea nu-

mai permiteau Germaniei dezvoltarea unor acțiuni de investiții sau preluări de societăți. Interesul Germaniei era focalizat spre satisfacerea nevoilor frontului și cererile sale de petrol și alimente deveneau tot mai mari și mai imperative. Acest lucru atrăgea protestele părții române³¹. Într-un memoriu din aprilie 1943 se menționa că România nu mai poate face alte eforturi în domeniul produselor petroliere întrucât „am mers așa de departe în luna martie 1943 cu restrângerea la consumul intern încât au fost fabrici pe care le-am oprit din funcțiune. Am redus consumul până și la industria de armament și uzinele electrice la care sunt racordate pentru forță și lumină toate industriile celelalte.”³² În plus, Germania nu mai reușea să furnizeze României materiile prime, mărfurile și armamentul pe care se angajase să le livreze. În martie 1943 traficul de plăți româno-germane indica un sold în favoarea României de 468,9 milioane mărci.³³

Ca urmare, România refuza să mai livreze mărfuri Germaniei fără o acoperire în aur a soldului. Această atitudine a Băncii Naționale a României nu era nouă, ea fiind practică și în anii precedenți, dar în 1943-1944 B.N.R. devenise mult mai inflexibilă. Până la sfârșitul anului 1942 stocul de aur al băncii crescuse cu 28 377,9723 kg.

Aur adus în țară între 1940-1942³⁴

Sursa	1940-kg	1941-kg	1942-kg
Deutsche Reichsbank	3427,6088	-	14347,6722
Banque Nationale Suisse	-	5553,8610	297,0152
Union des Banques Suisses	-	893,4928	659,0542
Cumpărări din Elveția	-	-	2,0187
Banca Reglementelor Internaționale	-	-	3004,6823
Prelucrarea concentratelor exploatare anterior din țară	13,0774	150,0044	29,4853
Total	3440,6862	6597,3582	18339,9279

Această atitudine fermă³⁵ a românilor i-a iritat pe germani, însuși Hitler spunându-i lui Antonescu la ultima întrevedere: „Nu pot pricepe cum România, care a fost așa de generoasă cu sângele fiilor săi, a fost meschină când a fost vorba de livrarea de bunuri economice”³⁶. În ciuda tuturor protestelor sale, Germania s-a văzut nevoită să verse aur în conturile României din Elveția până la ieșirea din Axă. Ultima depunere de aur, în Elveția, confirmată de B.N.R., a avut loc în preziua datei de 23 august 1944.³⁷

În întreaga perioadă cât România a fost aliata Germaniei s-a desfășurat o luptă surdă între oamenii politici și economiștii români și cei germani. Chiar Ion Antonescu afirma: „Totdeauna a fost o luptă între noi și germani.(...) Germanii căutau să ne păcălească, asta e, să dăm și să nu dea nimic, sau să nu dea lucruri de valoare. **Asta o pățește întotdeauna un nenorocit de stat mic când are raporturi cu statele mari** (subl. ns.)”³⁸.

Adevărul celor rostite de mareșal cu privire la relațiile unui stat mic cu o mare putere totalitară va fi pus în lumină pe deplin prin evoluția raporturilor economice ale României cu U.R.S.S. după 1944.

31 Pentru detalii asupra atmosferei instaurate în relațiile economice româno-germane în perioada 1943-1944 vezi D. Șandru, A. Karețchi, I. Saizu, *Dificultăți în "colaborarea" româno-germană (1940-1944)*, în AIIAI, XXIII/1, 1986, p. 219-225

32 A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 57/1943, f. 191

33 *ibidem*, f. 248

34 A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 27/1942, f. 31

35 Chiar și istoricii anti-Antonescu recunoșteau, indirect, că partea românească s-a împotrivit cererilor germane, cf. Ecaterina Cimponeriu, *Criza guvernării antonesciene în lunile care au precedat istoricul act de la 23 august 1944*, în „Studii”, nr. 4/1969, p. 633-653

36 Apud Mircea Vulcănescu, *Ultimul cuvânt*, București, 1992, p. 17

37 *ibidem*, p. 117

38 *** *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente.*, vol. I, București, 1998, p. 262

24 *Stenograme...*, vol. IV, București, 2 000, p. 191

25 *Ibidem*, p. 776

26 *Ibidem*, p. 705

27 A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 113/1941, f.27

28 A.M.A.E., fond Germania (1920-1944), vol. 85, f. 370

29 A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al României, dosar nr. 41/1942, f. 22

30 A.N.I.C., fond P.C.M.-C.M., dosar nr. 508/1942, f. 20

Păsările sufletului

Gheorghe CLAPA

Pentru daci sufletul mortului se ridica la cer sub formă de pasăre. Acest mit dacic – pasărea suflet exprima figura simbolică a sufletului imediat după moarte. Sub egida Primăriei municipiului Bârlad, a Consiliului local Bârlad, a Bibliotecii municipale „Stroe S. Belloescu” Bârlad și a Centrului „Mihai Eminescu” Bârlad, a avut loc vernisajul expoziției temporare „Meșterul de păsări”. Manifestarea a avut loc duminică, 10 iulie 2016, ora 11.30, la Centrul cultural „Mihai Eminescu” din Bârlad, unde meșterul Virgil Butnaru a fost prezent cu o expoziție personală, etalând sculpturi în lemn. A fost prezentat și un scurt moment artistic susținut de doamna Elena Varlam. Moderatoarea vernisajului a fost doamna bibliotecară Geta Modiga, amfitrioana din partea Centrului cultural „Mihai Eminescu”.

Încă de la începutul activității Centrului cultural „Mihai Eminescu” din Bârlad, s-a ajuns la formula organizării expozițiilor temporare, care au menirea să învioreze viața acestei instituții. Durata lor poate fi de circa o lună, sau chiar mai mult, în funcție de importanța conținutului, caracterul obiectelor expuse, spațiul rezervat acestor manifestări ș.a. Ele readuc publicul local să viziteze aceste expoziții. Cu acest prilej ținem să precizăm că expozițiile temporare împlinesc un rol cultural, științific și educativ de primă însemnătate. Pregătirea lor stimulează cercetarea și valorificarea științifică a unor obiecte de artă. Oferă publicului prilejul de a cunoaște sub toate aspectele un artist. Aceste manifestări sunt un stimulent în găsirea unor formule de expunere, dezvoltând spiritul de inventivitate în prezentarea obiectelor.

Măiestria cu care este lucrat fiecare obiect este o dovadă a simțului artistic al meșterului Virgil Butnaru. Lucrarea de față, „Păsările sufletului”, își propune să prezinte expoziția temporară „Meșterul de păsări”, ce se referă la sculptura în lemn. Cunoașterea ei interesează în egală măsură oamenii de artă, cât și iubitorii de frumos. Pentru ca prezentarea să permită o înțelegere cât mai clară a acestei expoziții temporare, s-a urmărit ca atât textul, cât și ilustrațiile să fie cât mai veridice. Obiectele realizate de Virgil Butnaru prezintă însușiri artistice remarcabile. Autorul cunoaște tehnica specifică a lucrului în lemn, realizând o reprezentare cât mai fidelă, până în cele mai mici amănunte.

Ca material se folosește lemnul. Meșterii populari folosesc procedee tehnice ca: tăierea, cioplirea, sculptura, încrustarea și traforul. Sculpturile în lemn ale meșterului Virgil Butnaru emană poezia muncii normale, iscusința și priceperea lui, o gingășie fără seamăn. Interesante sunt păsările sale sculptate artistic. Păsările lui își conturează formele în jocuri de lumini ce se revarsă din toate părțile, realizate cu mult simț artistic. Sunt adevărate bijuterii sculptate în lemn. Pereții Centrului cultural „Mihai Eminescu” alcătuiesc un minunat decor. Păsările lui Virgil Butnaru pe cât de variate, pe atât sunt de ingenioase și originale, sunt adevărate capodopere ale geniului. Autorul sculpturilor în lemn reproduce plastic, în trei dimensiuni, păsări.

Doamna Geta Modiga, moderatoarea vernisajului, a dat cuvântul doamnei profesoare Mioara Popa care în cuvântul domniei sale a spus: „La prima vedere, principala calitate a sculptorului pare a fi puterea magică de a preface în stane de piatră, marmură, lemn, în reci, nemișcate, imaginile ființelor sau lucrurilor asupra cărora se îndreaptă atenția lui. Abia după

o privire, cu atenție, statuia își dezvăluie treptat mesajul.

Spre deosebire de desen sau pictură, unde desfășurarea spațială reală este sugerată, în sculptură suntem în fața unui volum concret supus de cele mai multe ori nemuririi în comparație cu lumea din jur în neîncetată prefacere.

Într-o istorioară, Oscar Wilde povestește despre un sculptor care nu gândea decât în bronz și care ridicase pe mormântul soției sale o statuie întrupând durerea eternă după mulți ani, simțind din nou nevoia să sculpteze, de astă dată o lucrare închinată bucuriei, de o clipă, nemaigăsind niciun strop de bronz, el a topit monumentul durerii veșnice, turnând o nouă statuie a bucuriei fugare.

Urmărind și exponatele din fața noastră, stabilim un adevărat dialog ce trezesc noi emoții legate de impresia de mișcare, de zbor, de energie gata să izbucnească.

Lemnul la care apelează cioplitorul nostru talentat, ieftin, cu greutate mică, cu fibre mai mult sau mai puțin dure, invită la o tratare mai liberă sau mai reținută a compoziției.

Simboluri în sculpturile lui Virgil Butnaru:

Acvila – simbol universal reprezentând zeul atotvăzător al cerului; curaj, victorie, tunet și furtuni. Simbolul păsării Phoenix, simbol al nașterii și al botezului (în legea creștină), se reînnoiește pe sine la fiecare zece ani zburând în soare și apoi în mare de trei ori.

- emblemă a regalității, simbolizând imperii ca Imperiul Roman și pe cel al lui Napoleon.

Acvila cu două capete a Bizanțului: simbolul științelor. Multe state au adoptat acvila ca embleme, steme, simboluri naționale.

Bufnița – sacră pentru Atena – simbol al înțelepciunii, dar și al morții, ghinionului sau întunericii spiritual; mesager al morților, al vrăjtoarelor.

Șoimul – răul și moartea, lumina solară. Este și o pasăre regală sacră. În legendele greco-romane, șoimul era mesagerul lui Apollo.

Vulturul – pentru egiptenii antichi era considerat „găina faraonului” – maternitatea. Erau considerați a fi în exclusivitate femele și circula credința că-și hrăneau puii cu propriul sânge, un mit atribuit mai târziu pelicanului.

În Grecia și Roma era sacru pentru Ares, Apollo și Hercule care a omorât vulturul ce smulgea ficatul lui Prometeu înlănțuit pe muntele Caucaz.

Se credea că gheara vulturului detecta otrava. Pentru

creștini, vulturul poate semnifica virginitatea Mariei, o noțiune apărută din credința că ouăle păsărilor sunt fertilizate de vântul de vest.

Porumbelul – simbolul sufletului; Duhul Sfânt al creștinismului, zeul sacru al Atenei; protector al lui Mahomed; pentru Afrodita simbol al dragostei. „Porumbelului i se atribuie puritatea divină, fiind considerat și ca suflet al sufletelor pure mântuite de demoni și malefic. Deseori pasărea este întâlnită în compoziții ciugulind dintr-un ciorchine, motiv vechi greco-roman, care a fost preluat de creștinism dându-i-se o nouă interpretare: strugurele reprezintă botezul, iar pasărea sufletul care se botează.” (Victor Simion, „Imagine și legendă”, Editura „Meridiane”, București, 1983, p.39 și 149)

Lebăda – lumina, grația, viața, puritatea, poezia, muzica. Simbol al virilității masculine și al soarelui; trăgea caleașca lui Zeus cel care a luat forma de lebădă pentru a o seduce pe Leda, soția unui rege al Spartei.

Rândunica – simbolizează speranța, instinctul matern. Egiptenii credeau că ele sunt niște stele nordice care se năpustesc deasupra Copacului vieții. O legendă suedeză spune că ea împreună cu barza au fost prezente la răstignirea pe cruce a lui Hristos, unde rândunica a strigat după consolare. Rândunica este adorată de Islam, deoarece se aude despre ea că face o călătorie anuală la Mecca.

Cocoșul – curaj și vigilență, dragoste. În Grecia antică se spunea că el salută soarele și era sacru pentru Apollo.

- Victoria luminii asupra întunericului. Simbol al focului prin creasta sa roșie. În creștinism, datorită faptului că cocoșul a cântat de trei ori după ce Petru s-a lepădat de Cristos, a devenit simbolul pocăinței unui sfânt și vigilența papală, simbol al învierii. În combinație cu starea de vioiciune și alertă este un simbol și motiv popular ca morișca de vânt, în special pe turnurile bisericilor.

Cocoșul este unul din cele 12 semne zodiacale ale zodiacului chinezesc; reprezintă onestitatea, curajul, dar și aroganța, autoritatea.

Cocoșul este emblema națională a Franței.

Sunt doar câteva referințe la cele mai atrăgătoare exponate pe care le admirăm astăzi. Astfel, inovația se transformă în tradiție, prin acceptarea talentului pe care-l aduce dl. Virgil Butnaru, la un moment dat.

Organizatoarea și totodată moderatoarea vernisajului a invitat pe doamna Elena Varlam pentru a susține un scurt moment artistic, recitând

versuri de Mihai Eminescu, Traian Dorz, Constantin Păun și Aurel Dragodan.

„Cum nu suntem două păsări/ Sub o streășină de stof/ Cioc în cioc să stăm alături/ Într-un cuib numai de puf./ Nu mi-ai scoate oare ochii/ Cu-ascuțitul botișor/ Și alătura de mine/ St-aveai oare binișor./ Parcă nu te văd drăguță/ Că îmi zbori. Și că te scap/ Stând pe gard privind la mine/ Ai tot dat cochet din cap./ Iară eu, suit pe casă/ Și plouat de atât amor,/ M-aș umfla ursuz în pene/ Și-ai sta într-un picior” (Mihai Eminescu, „Între păsări”).

„Lumea toată-i trecătoare/ Oamenii se trec și mor/ Ca și miile de unde/ Ca un suflet le pătrunde/ Treierând neconținând/ Sânul mării infinit./ Numai poetul./ Ca paseri ce zboară/ Deasupra valurilor/ Trece peste nemărginirea timpului/ În ramurile gândului/ În sfinte lunci/ Unde păsări ca el/ Se-ntrec în cântări” (Mihai Eminescu, „Numai poetul”).

„Cântă o pasăre măiastră/ De Golgota duios cântă./ De taina cerului sihastră/ De pacea și iertarea noastră./ Atât de limpede cântă/ O doină dulce și măiastră/ Din glasul ei mă fermeca...” (Traian Dorz, „Cântă o pasăre măiastră”).

„Ce-ai pasăre, de țipi în zbor?/ Ți-o fi fiind și ție dor/ Ți-o fi de cuib, ți-o fi de pui/ Sau ai rămas a nimănu...” (Constantin Păun, „Ca pasărea”).

„Fată din poveste, fată de-mpărat/ Prea schimbată-n sacră, pasăre măiastră/ S-a lăsat în zboru-i neastâmpărat./ Undeva pe-o creangă de lumină albastră...” (Aurel Dragodan, „Pasărea măiastră”).

La noi încă de multă vreme s-au inițiat expoziții de artă în fabrici, ca și expunerea unor lucrări chiar în halele de lucru (Fabrica de rulmenți Bârlad).

„Așteaptă-mă, Sanda!...” (Vasile Fetescu)

Ion N. OPREA

Revista „Luceafărul” – Botoșani și prietena noastră de litere, prof. Ana Dumitrescu, mi-au adus vestea care nu poate fi crezută, a murit încă un membru al **Cenaclului literar la distanță**, pedagogul și scriitorul **Vasile Fetescu**, prietenul meu de peste 60 de ani, cu care am scris consultându-ne și publicând zeci și zeci de volume, eseuri, articole de ziar, în cuvinte de prietenie și omenie. Dumnezeu cu el pentru veșnică odihnă, îi dorește Ion N. Oprea și toți cei peste 200 de membri ai cenaclului nostru care zilele acestea aniversaseră cel de-al X-lea volum colectiv publicat pe o temă dată: „Dincoace... Dincolo...”, text la “Mica publicitate” în **“Ziarul de Iași”**, **30 iulie 2016, zi de Doliu pentru înmormântarea lui Vasile Fetescu.**

Mânat de căldurile prevestite meteorologic, mi-am vizitat prietenul la Eternitatea, Iași, mult mai timpuriu, pe răcoare, față de ora sorocită, 15:30, pentru slujba religioasă.

Nu l-am mai căutat și găsit pe banca noastră din Copou, în apropierea locuinței poetului.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
 prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

dr. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**
 Tipar: **SC Irimpe SRL Bârlad**

L-am aflat cu trupul, nici Acela la vedere, ci cu capacul sicriului pus, în Capela mortuară a cimitirului, după cum era anunțat, în racla frigorifică, cum niciodată el nu se îndepărta de noi, prietenii, cunoscuții. Ați înțeles, nu ne-am mai văzut la față, de acum câteva zile în urmă când îi dăruisem și-mi primise cu bucuria obișnuită, felicitându-mă, volumul “Trăiri, Eseuri pe verticală”, ed. PIM, Iași, despre care nu a reușit să-mi mai comunice opiniile.

Alături de mine cu coroane și buchete de flori, lumânări fel de fel, foștii lui elevi, absolvenți ai Școlii Normale de învățători și de la **Liceul Negruzzi**, astăzi oameni maturi, cu părul alb sau lipsă, sosiți să-și ia rămas bun de la profesorul și directorul lor.

Șoptit, noi în de noi, i-am trecut în revista activitatea pedagogului, a scriitorului, a poetului mai cu seamă, dar și cea gospodărească...

A muncit mult și în ultimul timp, profesorul: în vara asta și-a reînnoit garsoniera care-i găzduiește de circa 30 de ani, soția, pe Sanda, garsoniera – cavoul, a zidit și construit și în satul natal, la Nicșeni-Dorohoi, casă de piatră părinților săi, a făcut călătorii pe căldură sau ploaie, pe zăpușeală, când la Dorohoi, Nicșeni-Dorobanți, la Botoșani, la Vaslui, la fiică, ginere și nepoată, dar nu i-a uitat nici pe urmașii fiului său, plecat și el, cu ani în urmă, acolo unde i-i mama....

Nu l-am văzut de ziua înmormântării la față pe profesorul, prietenul meu, prevăzător, parcă, pregătise din timp fotografia sa, înrămată, de unde, de sub sticlă, scrisese: “Așteaptă-mă, Sanda, sub cripta de piatră și marmoră a Casei noastre, în Eternitate!, Vasile Fetescu, 12 aprilie 2016”

Tablou și fotografie, de toate, pregătite de el pentru înmormântarea sa, 30 iulie 2016.

Ai plecat pe neveste “Dincolo...” Adio!

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Daniela OATU

Mărturisire

Recunosc

Eu sunt cea care-am ales
Să mă nasc într-o **duminică**,
la ora 5 dimineața,
Să port acest nume tot mai străin,
Acest chip,
Să nu calc niciodată pe urmele nimănu,
Îmi asum toate acestea...
În rest ține de mâna de **luni**
a ursitoarei...
care m-a tras la sorți
să vă fiu un bun contemporan...
Așa că, dragi conaționali,
De-atunci nicio zi a săptămânii
Nu mă vede cu ochi buni,
Mâna de luni
Mă tot trece prin sită,
Nu dă niciodată nimic de-mprumut
În timp ce mă străduiesc
Să vă-nvăț pe de rost gândurile, mimica,
Să înot pentru voi
totdeauna în direcția care trebuie
pleoapa mea stângă
sprijină săptămâna supărată
că marți
i-a mai căzut un dinte
în timp ce încerc să mă-mprietenesc
cu toate măștile voastre
la nevoie pentru voi umplu sala
și-am grijă să cadă cortina la timp
Mâna de **marți**
Cu nici un chip nu se-ntoarce din drum
(chiar dacă se-ntâmplă
să-și fi uitat acasă trupul)
sau să-i taie calea
Versul cel Rău
scăpat pe maidan
care, de regulă, nu mușcă
nici măcar din curcubeu
în mâna de **miercuri**
câte-un înger ne cere
să nu renunțăm la etichetă
preferând transportul în comun
chiar dacă uneori păpușile mai vorbesc
cu gura plină
mâna de **joi** vigilentă
nu mă scapă din ochi
în timp ce vă-ndepărtez
câteva pete pe suflet
și la nevoie vă dau prin blender
miezul fiecărui eșec...
În mâna de **vineri**
cartea se stinge
în timp ce vă înnod toate așteptările
speranța planturoasă în rochie de gală
ne invită la bal
strecurându-ne un bilet spre o
necunoscută destinație și-apoi
execută spre weekend
încă o piruetă
dar eu cu mâna dreaptă de **sâmbătă**
vă vopsesc existența
să vi se pară aproape reală
și veghez ca trenul vieții
să nu treacă prea des prin tunel...
Cu mâinile de **duminică**
vă-mbrățișez
până se-ntunecă pagina următoare și
recunosc
eu sunt cea care mi-am ales
pentru voi
să mă mai nasc o dată...

„N-am trăit decât pentru scândura bătătorită a scenei...” (Radu Beligan)

- urmare din pagina 1 -

A fost, până de curând, pentru mine,... un *Egoist*. Unul care-mi va rămâne în minte ca o bucurie nespuse de mare și un prilej de bucurie unică. A fost un moment unic, să-i ascult vocea, cu ochii închiși, să o țin minte pentru totdeauna. Așa se trăiește teatrul. Cu toată ființa. Și pe scenă și pe scaunul din întunericul sălii.

Premiat (să menționăm doar gradul de Ofițer al Ordinului Național al Legiunii de Onoare franceze, semnat de Jacques Chirac. Este primul actor din istoria teatrului românesc căruia i s-a acordat această prestigioasă distincție), admirat, un om și un artist deosebit, care și-ar fi dorit să sfârșească pe scenă, îndreptățit numit maestru, Radu Beligan s-a decis să plece puțin, preț de-o veșnicie, la odihnă. Încă un pic și avea 100 de ani. Poate o povară, poate o bucurie fără final. Depinde cu ce cantitate de entuziasm privești lucrurile.

A interpretat roluri diverse, din dramaturgia românească și universală, a tradus, a regizat, rămânând pentru noi vocea inconfundabilă a unui artist profund, liant între generații. A ținut o lecție exemplară despre pasiune, dăruire, seriozitate. El însuși spunea că a fost... „intoxicație” cu teatrul. ... Este greu de cuprins în câteva rânduri o activitate didactică și artistică bogată. A vorbit, credem noi, de la sine, cu discreție și înțelepciune. Este ușor să regretăm dispariția oamenilor de valoare reală, poate îi apreciem abia după ce nu mai sunt. Mereu am spus că artiștii ar trebui ocrotiți. Tocmai pentru că ne ajută să ne facem viața suportabilă. În lipsa unor valori autentice și a unor modele demne de urmat, ar trebui să ne gândim cu îngrijorare... la ce vom pune în locul măștrilor care și-au făcut datoria până într-un punct. Sperăm că tinerii artiști de azi vor construi frumosul, ca și predecesorii lor, mai ales acei tineri cu norocul de a fi fost școlii... chiar și la umbra marilor „stejari”. Sunt oameni și a căror simplă prezență este o lecție. Sunt spirite nobile, înalte, de finețe rară care ne pot servi de modele. Trebuie doar să deschidem bine ochii. Și inima. Schimbul de energii în artă este vital. Nu se știe exact cine oferă și cine primește.

Drum bun, maestre și mulțumim pentru ce ne-ai oferit aici!